БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№257 (10011) | 1962 оной октябриин 30, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ОММУНИС СОЁЛОЙ ДОБТОЛГО

ай орон догор Совет ай мүндэлэн мандаһан хойшо социалис бай- тын шухала хубинь шо соёлой хубисхал өө үдэртэ үргэдэн һэн түүхэтэй. Тала таран нүүдэг уладые үүлжэ, болбосон бай- й болгохо хэмжээ гаһаа эхилээд, үзэг мэдэхэгүй үтэли ха- зонтой нютаг нуга- һургуули, ликпункт уншалгын байшан, булан эмхидхэхэ зэр- түрүүшын соёлой доб- уудай хэгдэһэниинь жэ.

э гэһэнһээ хойшо ай- р ехэ хүдэлмэри ябуу- жа, орон нютагай түү- шарай, хүн зоной һуу- йдал, эрдэм соёл үн- рөө хубилаа. Эдэ бү- ашаар хэзээ хэзээнэй- гүн гүнзэгы, үргэн ехэ го табиха аргатай доо. «Коммунизмын хадаа дэлхэйн соёлой дээжые шэлэн аба- хүгжөөн һалбаруулха а, хүн түрэлтэнэй соёл рэлэй дэбжэлтэдэхи дээдэ шатань болохо. дэ обществын оюун эй бүхы бүридэл бо- баялигаар, шэнэ дэл- эгээн дээдэ болбосорол дэ энэрхыгээр ханда- адалаар нэбтэрэнхэй юм. Энэмнай ангигүй твын, бүгэдэ арадай, хүн түрэлтэнэй соёл » гэжэ КПСС-эй рамма соо хэлэгдэнэ.

энэй үндэһөөр нёдон- жэлэй һүүл багһаа -Үдэ хотодо коммунис добтолго соносхог- бэлэй. Коммунис нэрэ эй нарин сэмбын ын, иимэ нэрэ зэргэ- тэхын түлөө тэмсэжэ Ленинэй орденто эй, «Электромашина» бусад предприяти- соёл гэгээрэлэй эмхи ууд ба һургуулинуу- коллективүүд үйлэдбэ- ажаһуудалай культу- хы хүдэлмэрилэгшэ- адабари мэргэжэл ба эрдэм дээшэлүүлхэ дые табяад, тодор- хэмжээнүүдые абажа Мүнөөнэймнай доб- урда урдынхиһаа, ын—гурбан жэлэй ооо ехэ илгаатай. эй урда тээхи добтол- ай үедэ соёл гэгээрэ- хи зургаануудые бай- ангаха, үзэг бэшэггэ а, ариг сэбэрые са- а, радио, телефон та- электрын гэрэл гэхэ мэтэ асуудал- шиидхэгдэдэг байһан арин мүнөө бүри орёо зорилго—хүн бүхэ- коммунис ёһоной бол- той болгон хүмүү- зорилго табигдана. эһээ коммунизм бай- ын сахиха ёһо гу- бодото дээрэнь бэе- гээшэ коллектив хүдэлмэришэн, ник, интеллигент бү- арюун нангин уялга Энээние үдэр бүри коммунис коллек- коммунис ажалай ба

соёлой ударнигай хүндэтэ һайхан нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэлшэдэй зэргэ үдэр бүри үргэдэн нэмэжэ үргэлжэлһөөр. Мүнөө манай республика дотор 84 мянга үлүүтэй хүн, 150 предприяти коммунис нэрэ зэргын түлөө тэмсэжэ байнхай. Эдэнэр коммунис ёһоор ажаллахаһаа гадна, мүн тиимээр ажаһууха, һураха гэжэ эрмэлзэн шармайна. Нэгэ жэшээ дурдая. Улаан-Үдын ПВЗ-гэй комсомолшууд Октябрьска үйлсэдэ өөһэдын хүсөөр табан дабхар гэр (№ 28) барижа ороод, тэрэнээ коммунис ажаһуудалай байшан болгохын түлөө бүгэдөөрөө тэмсэжэ эхилһэн юм. Тиихэдээ эдэнэр үхибүүдээ коммунис ёһо заншалтайгаар хүмүүжүүлхэ; эрдэм мэргэжэлээ улам дээшэлүүлхэ; бултадаа коммунис ажалай ударник болохын түлөө тэмсэхэ; арадай дружинын гэшүүд боложо, гурим журам сахилсаха; хаа хаанагүй арюун сэбэр байлгаха, оршон тойронхиёо саад сэсэрлиг болгохо гэхэ мэтэ уялгануудые абаһан байгаа. Дунда, дээдэ һургуулида заочноор гү, али үдэшэндээ һурадаггүй нэгэшье бүлэ, бэе хүсэһэн нэгэшье хүн энэ гэрэйхидэй дунда байхагүй. Олонхинь коммунис ажалай ударнигууд болонхой.

Тэрэшэлэн хүдөө нютагуудта коммунис соёлой добтолго үргэнөөр дэлгэржэ эхилээ. Яруунын Комсомольско тосхоной интеллигенци энэ талаар һайн һайхан үүсхэл гаргаа. Эндэхи багшанар, врачууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, алба хаагшад коммунис соёл дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулхын тула агитаторнууд, лекторнууд, пропагандистнууд болоод, зоной дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулжа байна. Коммунис ёһо заншал нэбтэрүүлхын, хуушанай хорото үлэгдэлнүүдые үгы хэхын түлөө тэмсэл бүри үргэн далайсатайгаар эмхидхэхэ уялга абаад, горьтой юумэ хэжэ захалаа. Энэнь тон һайшаалтай, бусадта жэшээ боломоор.

Хүдөө тосхондо, мүн хото городтошье механизаторай мэргэжэл шудалха бүгэдэ ниитын һуралсал һаяар эхилхээ байна. Энэмнай ажалшадай эрдэм болбосоролые улам дээшэлүүлхэдэ айхабтар шухала туһа дүхэм, онол нүхэсэл болохонь лабтай.

Хүн бүхэнһөө, гэр бүлэ, бүлэг айлнуудһаа гадна, мүн бүхы предприяти, колхоз, совхоз болон эмхи зургаанаараа, һуурин тосхон ба аймаг районоороо коммунис соёлой добтолгодо хабаадыт.

Энэ тэмсэлые партийна, комсомолой, профсоюзай организацинууд толгойлхо, үе үе дүнлэн согсолжо, зохихо хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

ЭХЭ ОРОНДОО 1 МИЛЛИОН 800 МЯНГАН ПҮҮД ТАРЯА

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, аймагай хүдөө ажалшад энэ жэлдэ газар тарялангаа зүбөөр хубаарилһанай ашаар ороoһо тарянай үндэр баян ургаса хуряаба. Гүрэндэ 7,5 миллион пүүд ороoһо худалдаха республикынгаа уялгын дүрбэнэй нэгэ хуби гэхэ гү, али нэгэ миллион 800 мянган пүүд ороoһо Мухар-Шэбэрэй аймаг тушааха болоһон байгаа. Иимэ ехэ ороoһо таря аймагай ажалшад нэгэтэшье худалдажа үзөөгүй юм.

Энэ жэлэй ургасаһаа 850 мянган центнер ороoһо таря хуряажа, 300 мянган центнерынь Эхэ орондоо худалдаха уялгаа дүүргэбэ. Бэлэдхэлэй пунктда сүүдхэ бүри 10—15 мянган центнер таряан тушаагдажа байгаа юм.

Гүрэндэ таря тушааха мүрысөөндэ «Забайкалец» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Братеньков, парткомойнь секретарь нүхэр Цыренов, главна агроном Шаманов) 27 мянган центнер ороoһо гүрэндэ худалдажа, аймаг соогоо түрүүлээ гэхэ гү, али түсэбөө хоёр дахин шахуу дүүргээ. Мүн Суулгын совхоз (директорынь нүхэр Цыренов, парткомойнь секретарь нүхэр Крупенников, главна агрономынь нүхэр Перевалов) 40800 центнер худалдажа, абаһан уялгаа 4800 пүүдээр үлүүлэн дүүргээ. Энэ жэлэй ургасаһаа Эхэ орондоо алтан шаргал шэниисэ худалдаха уялгаа мүн лэ «Эрдэм» совхоз, «Знамя Ленина», «Коммунизм», «Победа» колхозууд үлүүлэн дүүргээд байна.

Мухар-Шэбэрэйхид таря худалдалгаар Эхэ оронтоёо сүм тоосохоһоо гадна, ерэхэ жэлдэ баһал эрхим ургаса абахын түлөө бүри мүнөөнһөө бэлэдхэл хэжэ, ажал хүдэлмэреэ эршэтэйгээр ябуулна. Бүхыдөө 171 мянган центнер үрэһэн сэбэрлэгдээд, амбаарта хаагдаад байна. Гадна 9 мянган гектар тухай паар хахалагдаа.

Энэ жэлдэ тэжээлэй үнэтэ ургамал — кукуруза Мухар-Шэбэртэ хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэгээр хуряагдаба. Аймагай колхоз, совхозуудта үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо хоёр дахин ехэ кукуруза, 1,9 дахин ехэ үбһэн абтаа гэхэ гү, али бүхыдөө 80825 тонно кукурузын силос, 206 мянган центнер үбһэн бэлдэгдээ. Үнеэн бүридэ 14 тонно кукурузын силос дарагдаа. Ушар иимэһээ «тэжээл муутайбди» гэһэн шалтаг ямаршье ажахыда байха ушаргүй.

Аймагай ажалшад байгша ондо мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб, уялгануудаа болзорһоонь урид дүүргэхэ бүхы арга боломжотой.

К. КАЛАШНИКОВ,
Мухар-Шэбэрэй аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

* * *

Август һарын 15-да Мухар-Шэбэрэй аймагай ажахынуудай механизаторнууд «Коммунизм» колхозой поли дээрэ сугларжа, мүнөө жэлэй таря хуряалгада ороһоной түрүүшын мүр гаргаха һайндэрэй үнгэргэгдэһые һананабди.

Мүнөө аймагай ажахынууд ороoһо таря хуряаха, мүн гүрэндэ худалдаха уялгаа дүүргээ.

Октябриин 25-най үглөөнэй 10 саг болобо. Аймгүйсэдкомой дэргэдэхи талмай дээрэ хүн зон олон. Аяар тэрэ хойноһоо уряа лозунгнуудаар шэмэглэгдэһэн «СК-3» комбайнай ерэхые хүлеэгдэнэ. Тииһээршье тэрэ комбайн ерэжэ харагдаба. Комбайнай нюур талада энэ жэлэй ургасын дээжэ болоһон шэниисын хоолосууд хэдэн тээшээ дохижо ажалша зоноо һайндэрээрнь амаршална. Комбайнай бункерта «Эхэ орон, шамдаа, мухар-шэбэрэйхид 1 миллион 800 мянган пүүд таря бэлэглээ» гэжэ бэшээтэй.

Тииһээршье баяр баясхалангаар хүреэлэгдэһэн комбайн ерэжэ, талмай дээрэ зогсошобо. Удаань хүгжэмэй аялга соностожо, «Ургасын» нэрэһээ сэдьхэл хүдэлгэмэ үгэнүүд соностожо, Түгнынгөө таряашадые туйлаһан амжалтаарнь амаршалаад, саашадаа бүри ехэ дүнгүүдые туйлажа байхыень хүсэнэ.

Удаань Мухар-Шэбэрэй 11 жэлэй һургуулиин һурагшад ногоо тарижа, газар тарялан эрхилхэ хэрэгтэ шүтэгшэдые ходо шобто шүүмжэлһэн наада сугларагшадта харуулбад. Тиигээд һайндэртэ хабаадагшад «Коммунис ажалай бригадануудай марш» гэһэн һүр жабхаланта дууе гүйсэдхөө.

Һүүлээрнь ажахын хүтэлбэрилэгшэд ендэр дээрэ гаража, хэһэн ажалайнгаа дүн тухай тобшохоноор элидхээд, ород ёһоной заншалаар хилээмэ дабһа хоёрые «Ургасадаа» баринад. Эгээ түрүүлэн ендэр дээрэ «Забайкалец» колхозой түрүүлэгшэ А. Братеньков гараа:

— Хүндэтэ айлшан, Ургаса, Мухар-Шэбэрэй таряашадай зүгһөө һайндэрэй бэлэг — 1 миллион 800 мянган пүүд ороoһо таря барижа хайрлыт, — гээд улаан торгон хадаг дээрэ бүүлхэ дабһан хоёрые барюулба.

Удаань «Заганский» колхозой түрүүлэгшэ Г. Конёв, «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ Н. Тютрин болон бусад ажалайнгаа дүнгүүдые элидхээд, «Ургасадаа» хилээмэ, дабһа барюулна.

«Ургасые» угтамжын ёһо заншалай үнгэрһэнэй һүүлээр хуряалгын заншалта һайндэрые КПСС-эй райкомой секретарь Ц. Цыбиков нээжэ, колхоз, совхозуудһаа ерэһэн түрүү механизаторнуудые, Мухар-Шэбэрэй ажахынуудта туһаламжа үзүүлдэг ПВЗ-гэй түлөөлэгшэдые, таря хуряалгада ехэ хүдэлмэри хэһэн студентнүүдые, аймагай бүхы ажалшадые ургасын һайндэрээр амаршалаад, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Калашниковта үгэ үгэбэ.

Энэ жэл амжалта туйлаһан аймагай бүхы ажалшадые аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ амаршалаад, хуряалга дээрэ түрүүлжэ гараһан комбайнернуудта «1962 оной эрхим комбайнер, машинист» гэһэн улаан торгон лентэ барюулна. Иимэ лентэнүүд Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комбайнер нүхэр Белоусов, «Заганский» совхозой комбайнёр нүхэр Филиппов, «Коммунизм» колхозой комбайнер Г. Челночков гэгшэдэй мүр дээгүүр хэдэрүүлэгдэнэ. Тиигээд энэ жэлэй хуряалгын чемпионууд ургасын һайндэрэй туг үргэбэ. Һүүлээрнь нүхэр Калашников БурАССР-эй хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ Министерствын даалгабаряар «РСФСР-эй хүдөө ажахын эрхимлэгшэд» гэһэн значогоор 30 хүниие шагнаба. Тиихэдэ үнэтэ бэлэгүүдээр 40 хүн, мүн 200 гаран хүн хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа.

Аймагай кукурузашадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Суулгын совхозой суута кукурузашад Николай Кондратюков, Дамба Жанаев гэгшэд түрүүлжэ, мотоциклнуудаар шагнагдаа.

БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Барьядаев, ПВЗ-гэй парткомой секретарь нүхэр Асеев аймагай ажалшадые халуунаар амаршалаа.

Удаань һайндэртэ хабаадагшад аймагай ажахынуудай ажалайнь дүнгүүдые харуулһан выставкэнүүдые орожо хараба. Тиигээд ПВЗ-эйн уран һайханай бүлгэм һонирходтой концерт харуулаа.

Б. Жамбалов,
манай корр.

44 дайшалхы жэлнүүд

Комсомол 44 наһаяа гүйсэбэ. Буряад ороной хүбүүд, басагад коммунизмын хэрэгтэ хубитаяа оруулан, һайндэрээ баяр баясхалантайгаар угтаа.

Үргэн тэнюун Хори нютагаар гү, али атар тарган хонидоороо суурхаһан Борьёогоор, баян Бэшүүрэй аймагаар гү, али алтан шэниисэ долгитуулһан Мухар-Шэбэртэ — хаанашье Ленинэй дүрэтэй значок зүүһэн тоогүй олон комсомолшуудтай золгохот.

Тэдэнэр партиин уряалаар шэнэ газар эдлэхээ түрүүлэн ошоо. Хэдэн олон фабрика, заводуудые, ГЭС болон шэнэ городуудые бодхоолгодо түрүү зэргэдэ ябаа, хонишод, һаалишад, гахайшадаар хүдэлхээ хүдөө нютагуудаар гараа.

«Хододоо урагшаа, хододоо бэрхэшээлтэй газарта яба!» — гэһэн Н. Островскиин дүлэтэ үгэнүүд мүнөөшье залуушуулай эрмэлзэл зандаа.

Партиин уряалаар, комсомолой XIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, республикымнай 12 мянган комсомол-залуушуул коммунис ажалай түлөө тэмсэлдэ хамсы шаман оронхой. Граждан дайнай үедэ «Дайсаниие дарахын түлөө ши юу хээбши?» гэжэ комсомол бүхэнһөө асуугдадаг бэлэй. Харин мүнөө: «Коммунизм байгуулхын түлөө ши юу хээбши?» гэжэ залуу хүн бүхэнһөө асууха зэргэтэй болонхойбди.

Республикамнай оронойнгоо амбаарта үзэгдөөгүй ехэ таря хадагалаад байна бшуу. Энэ илалтадань комсомолшуудай хубита арсалтагүй бии гээшэ.

Хэдэн зуугаад залуу механизаторнууд баатарлиг ажалаараа алдаршаа. Жэшээлхэдэ, Хориин аймагай Үдын совхозой Д. Лхасаранов, Бэшүүрэй «Рассвет» колхозой В. Афанасьев, Зэдын «Мир» колхозой В. Улзытуев, Хяагтын «Пограничная» совхозой Виктор Стрекаловский болон бусад хүбүүд, басагад үльгэр жэшээтэ ажалаараа түрэл Буряад ороноо КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй амаршалгада хүртэлсэбэ бшуу.

Мүн Бэшүүр, Түнхэн, Ярууна болон Ахын аймагуудай ВЛКСМ-эй эрганизацинууд залуу малшадай мүрысөөндэ шалгараа. Мяха үйлэдбэрилгөөр Түнхэнэй «Восточные Саяны», Тарбагатайн Ленинэй нэрэмжэтэ, Яруунын «Победа», Баунтын «Рассвет» колхозуудай комсомолой организацинууд уридланхай.

Залуу малшадай хүсөөр гурбадахи кварталда 22 мянган тугалнууд тобир тарганаар тэнжээгдэбэ, 21 мянган эбэртэ мал гүрэндэ тушаагдажа, 264 мянган шубууд эрхим һайнаар харууһалагдаба.

80 комсомол-залуушуулай кукурузна звенонууд гектар бүриһөө 300 центнер ногоо набша хуряаһан байна. Залуу кукурузашан Николай Кондратюковой нэрэ суута гаранхай. Тэрэ республика соогоо түрүүлэн кукурузын ороoһото залаа үрэһэн болохоор абаба. Тиихэдэ Бэшүүрэй кукурузашан, комсомолой XIV съездын делегат Клим Сафонов нүхэдэйнгөө урма хухалаагүй. Тэрэнэй звено 140 га газарһаа гектар бүриин 700 центнер ургаса абажа, аймаг соогоо түрүүлээ.

Промышленна предприятинуудай залуу хүдэлмэришэд һайндэрөө мүн лэ амжалтатайгаар угтаба. Эрдэм наукын ба техникын туйлалтануудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүхын түлөө ёһото тэмсэл эрхилхээ 50 гаран «Комсомолой прожекторнүүд» ажаллана.

«Арга боломжонуудаа бултыень хэрэглэхэ!» гэһэн уряа лозунг комсомолой организацинууд баринхай. Үдэр үнгэрхэ бүхэндэ залуу уетэнэй дундаһаа ажалай түрүүшүүл олошорон гаража байна.

Мяханай комбинадай хүдэлмэришэд нүхэр Шапов, Александрюк, Кузьмина гэгшэдэй халаанайнгаа даабари 5 час соо дүүргэдэгыень дурдангүй гарамаар бэшэ. Паровозовагонно заводой слесарь нүхэр Миронов нэгэ һара соо 5 хүдэлмэришэдые түрүү дүй дүршэлдэ һургажа, ажалай бүтээсэ 40 процентээр дээшэлүүлээ.

Нэгэдэхи оёдолой фабрикын залуушуул һайндэрөө угтуулан ажалай вахтада жагсаад, гайхамшаста амжалтануудые туйлаа.

Комсомол коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ, сэбэр һайхан сэдьхэлтэй, хэлэһэн үгэдөө хүрэдэг зониие хүмүүжүүлхэ ёһотой. Залуу хүн бүхэн һанаа сэдьхэлээрээ, ажал хэрэгээрээ коммунист байха зэргэтэй. Тиимэ зон коммунизм бодхоолгын эршэмтэ ажалай долгин соогуур ургэн гарана. Мария Афанасьевагай нэрэ хэндэ мэдээжэ бэшэб! Тэрэ хэдыхэн жэлэй саана ажалай түрүүшын алхам хээ һэн. Теэд мүнөө Мария Афанасьева Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын эрхим бүд нэхэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагданхай.

Комсомолоор хүмүүжүүлэгдэн гараад, габьяата ажалаараа Буряад орон соогоо суурхаһан хүнүүдые тоолохо болоо һаа олон.

Гэхэтэй хамта комсомолойнгоо түрэһэн үдэрые угтажа байхадаа, дутуу дундануудаа дурдангүй гарамаар бэшэ байна. Залуушуулай дунда ажалһаа хулжадаг, хүнгэн зан гаргадаг, архи уудаг, хулигаантадаг зон дайралдана. Гээгдэнги бодолтой, мухар һүзэгтэй гэхэ мэтэ зоной байгаа сагта, коммунизмын үүдэнэй нээгдэхэнь удаарха гээшэ. Тиимэһээ коммунизм байгуулагшын моральна кодексын ёһо гуримуудые хүбүүд, басагадай заншал болгохын түлөө комсомолой эрхилхэ ажал үшөөл ехэ байна. Хамтынгаа хүсөөр табиһан зорилгонуудаа дүүргэхэмнай дамжаггүй, юуб гэхэдэ маниие Агуу ехэ Ленинэй парти хүтэлбэрилнэ.

Б. Гусев,
ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой секретарь.

В ПЕТОНОВ

СЬЕРРА-МАЭСТРО— ҮЛГЫМНИ ДУУН

Сьерра-Маэстро,
Сьерра-Маэстро!
Сасаргаалши сүлөөтэ
байдалай туяа.
Зэдэлээ һэн тэндэһээ
Кастрын уряа,
Задараал тэндэһээ
«Куба ливре».
Сьерра-Маэстро!
үлгымни дууниши,
Сэдьхэлэйм шэмэг
үнинэй болоош.
Зүрхэнһөөн хэлэһэн
үгыем дуулалши:
Зүдэрэн тулихагүйш,
Найда нүхэдтөө!
Хүдэр арадайш
амжаһан туйлалта
Хүрэнгэтэндэ амар заяа
үзүүлнэгүй.

Эрдэнитэ Гаванынш
галнууд туяатан,
Эзэрхэг түримхэйшүүлые
унтуулнагүйл.
Бүхы Куба—
зандидагдаһан нюдаргал.
Бурьялна арадуудай
сухалай далай.
Империализм,
гараа бү далай,
Эрэлхэг харюу
абажа байлайш!
Сьерра-Маэстро —
үлгымни дуун!
Сэдьхэлыем эзэлжэ
байхал хэзээдэш.
Дуумни!
Замхахагүйш—мундуу,
Дэлхэйе шэшэрүүлэн
зэдэлхэш мэдээжэ!

ША-гай ПРЕЗИДЕНТ Д. КЕННЕДИДЭ

баринь ООН-ой Генеральна Секретариин уялга дүүргэгшэ У Танда

-н президент,
нуудые ушаралдуул- энүүдые абажа, хожо- һон хойно заһаршагүй хойшолондо хүргэхэ- Г-н Танда танай эльгээ- танилсажа, сэдьхэлээ й зүгһөө иимэ үгэнүү- байхада, таниие эб сахиха тухай оролдолго һайшаан тэмдэглэхэ

, манай Правительст- өөрөө, Министрнүүдэй лэгшэ байһан тула, хүгжэжэ, экономическа культурынгаа, искусст- тын, арадайнгаа ажа- далые дээшэлүүлхэ бүхы арадуудай дун- ой һуурияа эзэлһэй гбди. Энэмнай эгээл шухала мүрысөөн гээ- рысөөндэ илагшашье, энээнһээ шүүбэрилхэ Юундэб гэхэдэ, энэм- дал болон хүнэй ажа- ухада хэрэгтэй болодог дые элбэг дэлбэг бол- ай гол зорилго гээшэ ойлголсожо, манай ушаралдуулхынь бо- эһэ энэ түгшүүритэ улха гэһэн бэшэ. Энэ юлые саашадань шан- һаа, дайнай дүлэн болохо, тиигээ һаа,

саашанхи хөөрэлдөөнүүд оройдоошье хэрэггүй болохо, юундэб гэхэдэ, хэмһээ хэтэрхэдээ, ондоо хүсэнүүд, ондоо хуули ёһонууд—дайнай хуули ёһон хүсэндөө орошохо бшуу гэжэ та өөрынгөө мэдүүлгэ соо хэлээнэт. Энэ хэлсээмнай гансал түрүүшын алхам гэжэ мэдээд, танай үгые зүбшөөнэб: эгээ шухалань юуб гэхэдэ, гүрэнүүдэй хоорондо, арадуудай хоорондо эб найрамдалые тогтоожо, хани харилсаагаа һайжаруулха гэһэн байна бшуу.

Г-н президент, США-гай аюулгүй байхын тухай танай оролдолго гаргаһые би ойлгожо байнаб, юундэб гэхэдэ, энэмнай президентын эгээ түрүүшын уялга болоно ха юм. Мүн иимэл асуудалнууд бидэнэй һанаа зобоожо байна. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ байһан хадамни иимэл уялганууд минии урда табяатай байна. Кубын бэеэ хамгаалхын тулада, имагтал бэеэ хамгаалхын тулада Кубада буу зэбсэг үгэһэндэмнай танай һанаан зобошоо. Теэд Куба ямаршье зэбсэгтэй һаа, тантай жэшэхээр бэшэ юм ааб даа. Мүнөө үеын хюдалгын зэбсэгүүдэй талаар тад ондоонууд байна бшуут. Манай гол зорилго хадаа Кубада туһалха гэһэн байгаа, мүнөөшье тэрэ зандаа. Арад зонойнгоо дура зоригоор Куба амгалан ажаһууһай, хүгжэһэй гэжэ манай хүсэһэн һайн һайхан хүсэлые хэншье арсахагүй.

Та өөрынгөө оронии аршалха дуратай, энэтнайшье ойлгосотой. Мүн Кубашье иимэл хүсэлтэй байна; бүхы оронууд бэеэ аршалха дуратай. Тиибэшье Советскэ Союзые сэрэгэйнгээ баазануудаар хүреэлээд байгаашыетнай, манай союзнигуудые сэрэгэйнгээ баазануудаар хүреэлээд байгаашыетнай, манай оронии дүтүүр тойруулан сэрэгэйнгээ баазануудые түхеэрээд, тэндээ ракетнэ зэбсэгээ тодхожорхёод байгаашыетнай бидэнэр, Советскэ Союз, манай правительство юун гэжэ ойлгохо сэгнэхэ ёһотой болоноб. Манай оронии сэрэгэй баазануудаар хүреэлээд байгаашатнай нюуса бэшэ. Америкын харюусалгата ажал ябуулагшад зорюута энээн тухайгаа мэдээсэдэг. Танай ракетэнүүд Англида, Италида манай орон тээшэ марян тодхоотой байдаг. Танай ракетэнүүд Турцидашье бии.

Куба танай һанаае зобооно. Куба Америкын Холбоото Штадуудһаа 90 мили газарта далайн саана байдаг хадаа бидэниие айлгана гэжэ та хэлэнэт. Тиихэ зуураа, Турци манай оронтой зэргэлээд байна ха юм, манай хилын харуулшад бэе бэеэ харалсажа ябадаг лэ. Та өөрынгөө оронии аюулһаа холодуулха, тиимэһээ добтолгын зэбсэг гэжэ өөһэдытнай нэрлэдэг зэбсэгые холо болгохо эрхэтэйбди гэжэ бэеэ тоолоод, манай оронии тиимэ эрхэгүй юм гэжэ тоолонот.

Добтолгын зэбсэг гэжэ өөһэдынгөө нэрлэдэг зэбсэгые Турцида, манай хаяа хадхуулан тодхожорхёод байна ха юмта. Манай агуу ехэ гүрэнүүд иимэ адли бэшэ байдалтай байһан аад, хайшан гээд сэрэгэй талаар адлирхуубди гэжэ та тоолоно гээшэбта. Энээниие ойлгохын аргагүй байна.

Манай түлөөлэгшэдэй уулзажа хэлсээ хэжэ эхилхые зүбшөөһэнтнай һайшаалтай байна, г-н президент. Тэдэнэр ООН-ой Генеральна Секретариин уялгые дүүргэгшэ У Танай зууршалга доро хэлсээ хэхэ хэбэртэй байна. Тиимэ болохолоороо, У Тан нэгэ ёһондоо зууршалагша болоно гээшэ, хэрбээ энэ арсалдаанда ороһон тала бүхэнэй үнэн һаналаа гаргаад байгаа юм һаань, У Тан энэ харюусалгата үүргээ дүүргэжэ шадаха гэжэ би тоолоноб.

Энэ арсалдаае түргэн дүүргэжэ, байдалые хуушан түхэлдэнь оруулжа болохо гэжэ би һананаб. Тиигээ һаа, ехэ харюусалгата гүрэнэй ажал ябуулагшад һаруул ухаатай, өөрынгөө харюусалгые мэдэрдэг, орёо асуудалнуудые шиидхэжэ, дайнай аюулда хүргэбэгүй гэжэ хүнүүд ойлгожо, амяа даран һанаа амарха байгаа.

Тиимэһээ би иимэ дурадхалнуудые оруулха байнаб: танай добтолгын зэбсэг гэжэ нэрлэдэг зэбсэгүүдые Кубаһаа һөөргэнь асархадамнай болохо. Энэ үгэеэ дүүргэлтэ болгохобди, энэ уялга тухайгаа ООН-до мэдээсэхээ зүбшөөхэ байнабди. Совет гүрэнэй һанаагаа зободогые хараадаа абажа, Турциһаа мүн лэ тэдэ зэбсэгүүдээ абаашахабди гэжэ танай түлөөлэгшэд мэдүүлхэ ёһотой. Энэ хэрэгые дүүргэлтэ болгохын түлөө танда, бидэндэ хэды шэнээн саг хэрэгтэйб гэжэ үгэеэ ойлголсоёбди. Тэрэнэй һүүлээр ООН-ой Аюулгүйн Соведэй найдабарита нюурнууд тэдэ абтаһан уялгануудай дүүргэгдэһыень байра байра дээрэнь шалгаха ёһотой. Зүгөөр Кубын правительстваһаа болон Турциин правительстваһаа тэдэ түлөөлэгшэдэй ерэжэ, уялга абагшадай хэр зэргэ тэрэнээ дүүргэһыень шалгаха зүбшөөл абаха байһаниинь мэдээжэ. Тэдэ түлөөлэгшэд Аюулгүйн Соведэй болон бидэнэрэй — США-гай болон Советскэ Союзай, мүн Кубын болон Турциин найдабаритай хүнүүд байгаа һаань, дээрэ һэн гэжэ һанагдана. Энээндэ хабаатай оронуудай зүгһөө найдабаритайшье, хүндэтэйшье хүнүүдые олохонь балай бэрхэтэй бэшэ гэжэ би һанаха байнаб.

Кубын болон Турциин арадуудта һанаагаа зобохогүйн, найдабаритай байхын уялга үгэһэн бидэнэр тэдэнэй аюулгүй байхабди гэһэн найдабариие улам этигэмээр болгохын тула Аюулгүйн Соведэй зүгһөө иимэ мэдүүлгэ хэхэ ёһотойбди: Советскэ правительство хадаа Турциин хилые эбдэхэгүй, бэеэ даанги байдалыень хүндэлхэ, тэрэнэй дотоодын хэрэгтэ оролсохогүй, Турцида добтолхогүй, тиимэ добтолго хэхэеэ һанагшадта өөрынгөө газарые оройдоо үгэхэгүй, мүн Советскэ Союзай газар дээрэһээ гү, али Турцида зэргэлжэ байһан газар дээрэһээ, Турцида эсэргүүгээр добтолон орохоёо һэдэгшэдые барижа һаатуулхые оролдохо гэжэ тангариглан найдуулха байна.

Аюулгүйн Соведэй зүгһөө Америкын правительствашье Куба тушаа иимэ мэдүүлгэ үгэхэ ёһотой. Америкын правительство хадаа Кубын хилые эбдэхэгүй, тэрэнэй бэеэ даанги байдалые хүндэлхэ, тэрэнэй дотоодын хэрэгтэ оролсохогүй, өөһэдөөшье Кубада добтолхогүй, мүн Кубада добтолхоо һэдэгшэдтэ өөрынгөө газарые үгэхэгүй, мүн США-гай газар дээрэһээ гү, али тэдэнтэй хүршэ һууһан гүрэнүүдэй газар дээрэһээ Кубада добтолхоёо һэдэгшэдые барижа һаатуулха гэжэ тангариглан найдуулха ёһотой.

Тиихын тулада та бидэнэр өөһэд хоорондоо үгэеэ ойлголсожо, тусхай болзор үгэхэ ёһотойбди гэжэ һанагдана. Тиибэшье үни удаан хойшолуулжа байнгүй. хоёр-гурбан неделиһээ, зүгөөр һараһаа дээшэ бэшэ болзор үгэебди гэжэ хэлсэхэдэмнай яаха юм.

Танай хэлэдэг, танай мэдүүлһэн ёһоор, һанааетнай зобоодог Кубада байһан зэбсэгүүд Советскэ офицернүүдэй гарта байна. Тиимэһээ ямар нэгэн ушар тодхор боложо, Америкын Холбоото Штадуудта эсэргүүгээр хэрэглэхэ гэжэ оройдоо һанахагүй. Эдэ зэбсэгүүд хадаа Кубын правительствын гуйлтаар, гансал оборонын зорилготойгоор Кубада байгаа юм. Тиимэһээ Кубада добтолгын болоогүй һаа, Советскэ Союзда гү, али бусад манай союзнигуудта добтолгын болоогүй һаа, эдэ зэбсэгүүд хэндэшье аюултай бэшэ, аюултай байхашьегүй. Тэдэмнай добтолгын зорилготой зэбсэгүүд бэшэ ха юм.

Г-н президент, хэрбээ минии дурадхалнуудые зүбшөөхэ байгаа һаатнай, бидэнэр манай түлөөлэгшэдые Нью-Йорк, ООН-до эльгээхэ, түргөөр хэлсээ баталхын тулада гүйсэд заабари үгэхэ байгаабди. Хэрбээ танай мүн лэ өөһэдынгөө хүнүүдые томилжо, таарамжатай заабари үгөө һаатнай, энэ асуудал түргөөр шиидхэгдэ болохо байгаа.

Юундэ намайе иимэ хүсэлтэй гэжэ һанаиабта? Юундэб гэхэдэ, бүхы дэлхэй мүнөө үедэ һанаа сэдьхэлээ зобожо, бидэнһээ зүбтэй зүйтэй шиидхэбэри хүлеэжэ байна бшуу. Бидэнэй эб зүбөө олоһон тухай, мүнөө гараад байһан арсалдаае үндэһөөрнь үгы хэһэн тухай соносхоо һаа, бүхы арадуудта эгээ ехэ баяр болохо һэн. Энэ зүбшөөрэл тон ехэ удхашанартай гэжэ би һананаб. Ушар юуб гэхэдэ, энэ зүбшөөрэл һайн эхи табижа, ядерна зэбсэг туршалга хорихо ябадалые хүнгэдхэжэ үгэхэ байгаа. Туршалга тухай асуудалые нэгыень нүгөөдэтэйнь холболдуулангүй зэргэ хэлсэхэдэшье болохо һэн. Эдэ хоёрнай ондо ондоо асуудалнууд ха юм даа. Хүнүүдтэ һайн бэлэг барихын тулада, ядерна зэбсэг хорихо тухай хэлсээн бата-

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

США-гай ПРЕЗИДЕНТ Д. КЕННЕДИДЭ

Буулгабаринь ООН-ой Генеральна Секретариин уялга дүүргэгшэ У Танда

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

лагдаба, тиимэһээ агаар бузарлагдахая болёо гэһэн мэдээсэлээр хүнүүдые баярлуулхын тулада, эдэ хоёр асуудалые дары шиидхэхэ шухала байна. Энэ асуудалай талаар манайшье, танайшье һанамжанууд тон дүтэрхынүүд.

Эдэ бүхы юумэн хадаа, мүнөө үедэ манай һанамжануудаа андалдажа байһан бусад арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэ, тэдэниие хэн хэндээ таарамжатайгаар шиидхэхэ эшэ үндэһэн болохо магад. Эдэ асуудалнууд мүнөө дээрээ шиидхэгдээгүй байна, гэбэшье тэдэниие хойшолуулангүй шиидхэжэ, уласхоорондын байдалые һайжаруулха хэрэгтэй. Бидэнэр энээндэ бэлэн байнабди.

Минии дурадхалнууд иимэл даа, г-н Президент.

Таниие хүндэлэгшэ **Н. Хрущев.**

1962 оной октябриин 27.

ООН-ой Генеральна Секретариин уялгые дүүргэгшэ У Танда

Хүндэтэ г-н У ТАН,

Куба болон Советскэ Союз тушаа США-гай правительствын дээрмэшэн ябуулга хэһэнэйнь ашаар ушарһан аюулта байдалые үгы хэхэ талаар энээндэ хамаата оронуудтай хэгдэхэ хэлсээндэ танай үүргэеэ дүүргэхэ хэрэгые хүнгэдхэхын тулада Советскэ правительство өөрынгөө дурадхалнуудые оруулба, эдэ дурадхалнууд мүнөөнэй арсалдаа тулалдаае болюулхын үндэһэ һуури боложо магад гэжэ һананабди. Тэдэ Советскэ Союзай дурадхалнуудай буулгабаринуудынь США-гай президент Кеннедидэ болон Танда эльгээгдэбэ.

Хүндэлэгшэ **Н. Хрущев.**

1962 оной октябриин 27.

США-гай Президент Д. Кеннедидэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой эльгээһэн бэшэг

Хүндэтэ господин президент!

Энэ оной октябриин 27-до Танай эльгээһэн бэшэгые абааб, бодолтой байһанайтнай, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалхын түлөө өөрынгөө харюусалгые ойлгодог байһанайтнай түлөө һаналаа ханан, баясхалан хүргэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэб.

Добтолхы шэнжэтэй гэжэ Танай нэрлэдэг буу зэбсэгүүдэй үнэхөөрөөл һүртэй зэбсэг байһанһаа уламжалан, һанаагаа зобожо байһыетнай, Америкын Холбоото Штадуудай арадуудай һанаагаа зобожо байһые би яһала ойлгоноб.

Энэ хадаа ямар зэбсэг гээшэб гэжэ таанаршье, бидэнэршье ойлгонобди.

Эб найрамдалай хэрэгтэ гай түбэг татахаар аюултай тулалдаа усадхалгые түргэнөөр түгэсхэхын тулада, эб найрамдалые хүсэдэг бүхы арадуудта этигэн найдаха арга олгохын тулада, минии найдажа байһанай ёһоор, Советскэ Союзай арадууд шэнги эб найрамдалые мүн лэ хүсэжэ байһан Америкын арадай һанаа амаруулхын тулада Советскэ правительство хадаа барилгын талмайнууд дээрэ саашадаа хүдэлмэри хэхые болюулха тухай урда тээнь үгэһэн заабаринуудтаа нэмэлтэ болгон добтолхы шэнжэтэй гэжэ Танай нэрлэһэн буу зэбсэгүүдые задалжа, хайрсаглаад Советскэ Союзда тэдэниие бусааха тухай шэнэ захиралта үгөө.

Г-н президент, Советскэ правительство хадаа Кубын Республикын правительствада экономическа туһаламжа үзүүлдэг, тэрэшэлэн Кубада добтолон орохо аюулай таһалгаряагүй тохёолдожо байһан дээрэһээ Кубада, Кубын арадта буу зэбсэг үгэдэг гэжэ Танда урда тээнь эльгээһэн бэшэгүүд соотоо хэлэһэнээ би үшөө дахин дабтахые хүсэнэб.

Дээрмэшэдэй суднаһаа Гаванине буудаһан байгаа. Кубаһаа зугадажа гараһан харюусалгагүй этэгээдүүд буудаа гэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье тиимэ байжа магад даа. Зүгөөр тэдэнэр хаанаһаа буудааб гэжэ асуухаар байна. Теэд Кубаһаа зугадан гараһан этэгээдүүд өөрын газаршьегүй, Эхэ оронһоо зугадан ошоһон эдэ хүнүүд сэрэгэй ябуулга хэхэ ямаршье буу зэбсэг үгы ха юм.

Тиимэһээ Гаваниие буудахын, Карибска далайн Кубада хамаатай уһанда ороод дээрмэдэлгэ хэхын тулада тэдэнэй гарта хэншьеб буу зэбсэг барюулһан болоно. Тиихэдэ Карибска далай дээрэ Америкын корабльнуудай тон олон, тэдээн дээрэһээ бүхы юумын харагдажа, ажаглагдажа байдагые хараадаа абаха болоо һаа, мүнөө үе сагта дээрмэшэдэй кораблиие обёоронтүй байхын аргагүй байна бшуу. Иимэ эрхэ байдалда дээрмэшэдэй суднанууд Кубые тойроод һаадгүйгөөр тамаржа ябадаг, Кубые буудадаг, амгалан зорилготой транспортна суднануудта дээрмэшэн ёһоор добтолго хэдэг байна. Англиингшье ашаанай судные тэдэнэр буудаһан байгаа гэжэ мэдээжэ ха юм.

Тобшоор хэлэхэдэ, Кубын газарта добтолон орохо хүсэлэнтэй байһанаа июудаггүй эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй зүгһөө Куба хододоо зануулжа байдаг байгаа.

Газаа талаһаа хамааралсалгагүйгөөр, өөһэдынгөө аша туһада таарууһаар ажабайдалаа зохёохые Кубын арад хүсэдэг юм. Тэрэ иимэ юумэ хэхэ эрхэтэй, оронойнгоо эзэн байхые, ажалайнгаа үрэ дүнгые өөһэдөө мэдэдэг байхые хүсэдэгэйнь түлөө тэрэниие зэмэлжэ болохогүй. Кубада добтолон орохо тухай заналтанууд, Куба шадар шахардуу шанга байдал тохёолдуулһан бусад бүхы һанаашалганууд хадаа Кубын арадай этигэл найдабарие һулааруулан, буурулха, тэрэниие айлгаха, шэнэ ажабайдалаа һанаа амараар зохёон байгуулгадань һаад ушаруулха зорилготой байна бшуу.

Господин президент, энээндэ бидэнэр хамаагүйгөөр хандажа шадахагүй байгаабди, эзэрхэг аашаһаа хамгаалха зэбсэгээр, имагтал өөрыгөө хамгаалха зорилготой зэбсэгээр Кубада туһаламжа үзүүлхэ гэжэ Советскэ правительство шиидэһэн байгаа гээд үшөө дахин эли тодоор хэлэхые би хүсэнэб. Бидэнэр өөрыгөө хамгаалха зорилготой зэбсэг хэрэгсэлнүүдые иишэ эльгээгээбди, тэдэниие Та добтолхы шэнжэтэй гэжэ тоолонот. Кубада эсэргүү добтолгын хэгдэхэгүйн тулада, бодолтүй ябуулгануудай гаргагдахагүйн тулада эдэ зэбсэгүүдые үгөөбди. Кубада добтолго хэгдэхэгүй гэжэ 1962 оной октябриин 27-ной бэшэг соотнай найруулагдаһан Танай мэдүүлгэдэ, тиихэдэ гансахан Холбоото Штадуудай бэшэ, мүн бүмбэрсэг дэлхэйн баруун талын хубинь бусад оронуудай зүгһөө добтолго хэгдэхэгүй гэжэ Танай мүн лэ энэ бэшэг соо хэлэгдэһэндэ хүндэтэйгөөр, этигэл найдабаритайгаар би ханданаб. Тиимэ байгаа гээшэ һаань, Кубада бидэнэй иимэ туһаламжа үзүүлһэнэй хэрэггүй болохо байна. Тиимэһээ барилгануудые хэхэеэ болихо, зэбсэгүүдые задалжа, Советскэ Союзда бусааха тухай манай офицернүүдтэ (эдэ зэбсэг хэрэгсэлнүүд советскэ офицернүүдэй мэдэлдэ байдаг гэжэ би Танда мэдээсээ һэм) бидэнэр заабари үгөөбди. Эдэ зэбсэгүүдэй үнэхөөрөөл задалан хуряагдаһые ООН-ой түлөөлэгшэдэй хаража гэршэлэн үгэхэ тухай Тантай үгэеэ ойлголсожо шадахабди гэжэ октябриин 27-ной бэшэг соогоо би Танда мэдээсээ һэм.

Тиимэ болохолоороо, Танай үгэһэн найдабаринуудта, буу зэбсэгүүдые задалан хуряаха тухай манай захиралтануудта үндэһэлхэ болоо гээшэ һаа, тохёолдоод байһан арсалдаае усадхахын тулада бүхы эрхэ байдал бии болоод байна.

Дурсагдаһан аюултай байдалые усадхаха, тэрэшэлэн термоядерна буу зэбсэгэй, ракетнэ техникын, замбуулинай онгосонуудай, глобальна ракетэнүүдэй болон бусад һүртэ буу зэбсэгүүдэй бии болоод байһан ехэ аюултай мүнөө үе сагта уласхоорондын байдалда бүри ехэ бодолтойгоор сэгнэлтэ үгэхөөр эрхэ байдал бии болгохо тухай минии хүсэл эрмэлзэлгэдэ Танай анхаралтайгаар хандаһые би һаналаа ханангяар тэмдэглэнэб. Эб найрамдал хангахые бүхы хүнүүд хүсэнэ. Тиимэһээ эрхэ түлөөлэлгэтэй, ехэ харюусалгатай байһан бидэнэр оршон байдалые хурсадуулхагүй, эб найрамдалай хэрэгтэ муу хойшолонтой байхаар аюултай оршон байдалай тохёолдоһон газартахи гуламтануудые усадхаха ёһотойбди. Хэрбээ бидэнэр Тантай хамта, мүн һайн һайхан сэдьхэлтэ бусад хүнүүдэй туһаламжаар энэ шахардуу оршон байдалые зайсуулжа шадаад байгаа гээшэ һаа, дэлхэйн термоядерна дайнда хүргэжэ шадахаар бусад аюултай арсалдаа тулалдаанай гарахагүй тухай бидэнэр оролдохо ёһотойбди.

НАТО ба Варшавска договорой гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаае гуримшуулха тухай эсэстэ хэлэхэ һанаатайб. Энээн тушаа дурдаһан байгаат. Энээн тухай бидэнэр үнинэй хэлсэдэгбди, тус асуудалаар таанартай һанамжануудаа андалдалга үргэлжэлүүлжэ, бодомжотой шиидхэбэри абахаар бэлэмди. Атомна, термоядерна зэбсэг хорихо, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, бүрин хүсэдөөр хуряаха тухай ба уласхоорондын шахардуу шанга байдалые һуларуулхада хабаатай бусад асуудалнуудаар һанал бодолоо андалдаха хэрэг үргэлжэлүүлхые мүн лэ хүсэжэ байнабди.

Господин президент, Танай мэдүүлгэдэ найданаб, зүгөөр Кубада добтолон орожо, дайн сэрэг үүсхэхээ жүрөөдэһэн харюусалгагүй хүнүүд бии гэжэ нүгөө талаһаа хэлэхэ байнаб. Хэрбээ бидэнэр бодото алхамуудые хээд, тусхайта зэбсэгүүдые задалжа, Кубаһаа асарха тухайдаа мэдүүлхэдээ эдээнтэй суг хамта байнабди, Кубын арадта туһаламжа үзүүлһэнэйнгээ түлөө харюусалгаяа бэеһээ зайсуулнагүйбди гэжэ энээнтэй хамта Кубын арадта этигэл найдабари түрүүлхэеэ һананабди.

Бүхы оронуудай арадууд Тандал адли, господин президент, намайе зүбөөр ойлгохо аабза гэжэ бидэнэр найдажа байнабди. Бидэнэр айлгана, һүрдөөнэгүйбди, бидэнэр имагтал эб найрамдал хүсэнэбди. Манай орон хүгжэн дэбжэлтын замаар дабшажа ябана. Амгалан тайбан ажалайнгаа аша үрөөр манай арад омогорхон баясана. Манай арад Октябриин революциин һүүлээр лэ асари ехэ амжалтануудые туйлаа, эд хэрэгсэлэй, оюун бодолой, соёл гэгээрэлэй айхабтар ехэ баялиг байгуулаа юм. Манай арад эдэ баялигуудаа эдлэжэ байна, эдэ амжалтануудаа улам арьбадхаха хүсэлэнтэй, эб найрамдалай ба хүгжэлтын замаар дабшажа, оролдосото ажалаараа саашанхи хүгжэлтэ хангаха хүсэлэнтэй байна.

Тагнуул хэхэ зорилготой сэрэгэй самолёдууд Советскэ Союзай хилэ эбдэдэг һэн, эдээнтэй хамта маанадай хоорондо зүрилдөөн болодог, нотануудаа андалдаһан байгаабди гэжэ господин президент, Танда һануулха хүсэлтэйб. 1960 ондо танай «У-2» самолёдые унагаагаабди, энэ самолёдой тагнуулай ниидэлгэ Париждахи дээдэ зэргын уулзалга эбдэһэн байгаа. США-гай тэрэ үеын правительствын энэ гэмтэ ябуулгые буруушаажа, Та тон зүб хараа шугам баримталһан байгаат.

Зүгөөр, президентын тушаалда Танай бүри ороһон хойно «У-2» гэжэ Америкын самолёт Сахалин шадар манай хилые хоёрдохиёо эбдэһэн байгаа. Августын 30-да энээн тухай бидэнэр танда бэшэһэн байгаабди. Сагай уларилай муу байһан дээрэһээ иимэ ушар болоо, саашадаа иимэ юумэн болохогүй гээд найдуулһан харюу бидэндэ үгэһэн байгаат. Танай найдуулгада бидэнэр этигээ һэмди, юундэб гэхэдэ тэрэ район шадар үнэхөөрөөшье сагай уларил тиихэдэ муу байгаа һэн.

Зүгөөр, хэрбээ манай ороной газар дайда шадар ниидэхэ даабариин танай самолёдуудта үгтөөгүй байгаа һаань, сагай уларилай муушье байгаа хада Америкын самолет манай агаарта ниидэжэ гарахагүй байгаа. Уласхоорондын ёһо гурим хүндэлдэггүй, бусад гүрэнүүдэй хилэ эбдэдэг Пентагоной зүбшөөлөөр иимэ алхам хэгдэнэ гэжэ энээн дээрэһээ тобшолол хэхэ хэрэгтэй.

Октябриин 28-да үшөөшье аюултай ушар болоһон байгаа. Танай тагнуулай самолёт Советскэ Союзай хойто талаһаа, Чукотско хахад аралай райондо нэбтэржэ ороод, манай ороной газар дээгүүр ниидэһэн байна. Г-н президент, энэ ушарые бидэнэр ямараар сэгнэхэ ёһотойбибди гэжэ асуумаар. Энэ юун гээшэб, хорото аашa гү? Танай самолет манай хилэ эбдэнэ, тэрэ мүртөө таанартай хамта бидэнэрэй шахардуу шанга үе сагта—бүхы юумэеэ дайшалхы бэлэн болгоод байхадамнай иимэ юумэн болоно. Америкын самолёт нэбтэрэгшэ ядерна зэбсэгтэй бомбардировщигшье гэжэ һанахаар лэ байгаа ха юм, энэнь аймшагтай алхам тээшэ маниие түлхижэ болохо байна бшуу. Атомна бомбонуудтай бомбардировщигууд агаарта саг үргэлжэ сособой байдаг гэжэ США-гай правительство ба Пентагон тэрэ мүртөө үнинэй мэдүүлдэг ха юм. Таанартай хамта иимэ, илангаяа шахардуу шанга байдалда байхадамнай иимэ аюултай харюусалга бэедээ даажа абаһанаа мэдэнэ гээшэ гүт.

Энээниие зүбөөр сэгнэжэ, дайн сэрэг эхилхэ хорото аашa болгохогүйн тулада зохихо хэмжээнүүдые абаг лэ гэжэ би гуйха һанаатайб.

Энээнтэй хамта иимэ зүбшөөл хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Энэмнай Кубын арадай хэрэг гээшэ aab даа. Таанад дипломатическа харилсаагүй байнат. Куба дээгүүр Америкын самолёдууд ниидэдэг гуримтай гэжэ Кубада байдаг өөһэдынгөө офицернүүдээр дамжуулан мэдээсэл абаһан байнаб.

Дэлхэй дээрэ дайн сэрэг болонгүй, Кубын арад амгаланаар ажаһууһай гэжэ бидэнэр хүсэнэбди, зүгөөр г-н президент, манай хүнүүдэй Кубада байһаниинь нюуса бэшэ. Кубын правительстватай баталһан хэлсээнэй ёһоор тэндэ манай офицернүүд, инструкторнууд бии, тэдэнэр кубынхидые һургадаг, мүн юрын хүнүүдшье: мэргэжэлтэд, агрономууд, зоотехнигүүд, ирригаторнууд, мелиораторнууд, юрын хүдэлмэришэд, трактористнууд болон бусад бии юм. Бидэнэр тэдээн тухайдаа анхарал гаргадагбди.

Америкын самолёдуудай Кубын агаарай хилые эбдэдэг ушар мүн лэ аюултай хойшолонгуудтай байжа болохо байһые Та, г-н президент, хараадаа абахыстнай хүсэжэ байнаб. Хэрбээ Та энээниие хүсөөгүй гээшэ һаа, аюултай байдал тохёолдуулмаар шалтагаан гаргахагүй байгаат.

Бидэнэр мүнөө үедэ ехэ нарин байха ёһотойбди, зүрилдэжэ байһан гүрэнүүдэй оборонодо аша туһа асархагүй алхамуудые хэжэ болохогүй. Иимэ алхамууд сухалдуулхаһаа гадна, аюулта алхамай хорото аашанууд боложо магад. Эгээл иимэһээ бидэнэр бодомжотой, һонор байха, иимэ алхамуудһаа арсаха ёһотойбди.

Бидэнэр, бусад арадуудһаа бүришье ехээр эб найрамдалые сэгнэдэгбди, юундэб гэхэдэ бидэнэр Гитлертэй айхабтар муухай дайе дабажа гараһамди. Зүгөөр, манай арад ямаршье шалгалтын урда тээ айха һүрдэхэгүй, манай арад өөрынгөө правительствада найдадаг, тиихэдэнь бидэнэр Советскэ правительство хорото аашануудай уршагта өөһэдыгөө оруулхагүй гээд өөрынгөө арадые, дэлхэйн олониитые найдуулнабди. Хэрбээ хорото үйлэ хэрэг үүсхэгшэд дай эхилээ гээшэ һаань, тэдэнэр харюусалгаһаа, дайн байлдаанай хүндэ хүшэр хойшолонгуудһаа бэеэ зайсуулжа шадахагүй. Зүгөөр үнэн зүб бодол илан мандаха, дайн байлдаан үүсхэгдэхэгүй, эб найрамдал ба аюулгүй байдал арадуудта хангагдаха гэжэ бидэнэр этигэжэ байнабди.

Генеральна Секретариин уялгые дүүргэгшэ г-н У Танай Советскэ Союзай, Америкын Холбоото Штадуудай ба Кубын республикын түлөөлэгшэдтэй мүнөө хэжэ байһан хэлсээнүүдтэй дашарамдуулан, тохёолдоһон аюулта байдалые усадхаха хэрэгтэ зорюулһан һайн заятай оролдолгын урагшатай байхын тулада г-н У Танда туһаламжа үзүүлхэ зорилгоор СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецовые Советскэ правительство Нью-Йорк эльгээгээ.

Таниие хүндэлэгшэ

Н. ХРУЩЕВ.

1962 оной октябриин 28.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевто

Куба орохо замдаа ябаһан советскэ суднанууд Холбоото Штадуудай тогтооһон хорилтонуудта таарууггүй байжа, тэрээнһээ уламжалан советскэ суднануудай болон Холбоото Штадуудай корабльнуудай хоорондо далай дээрэ тулалдаан боложо магад. Тиигэжэ оршон байдалай бүри шахардуу болохоор байһан тушаа ехээр һанаагаа зобожо байһандаа үсэгэлдэрэйнгөө бэшэгтэ, Аюулгүйн Соведэй заседани дээрэ өөрынгөө хэлэһэн мэдүүлгэдэ нэмэлтэ болгон дээдэ тушаалта Танай анхарал хандуулхые би хүсэнэб. Иимэ тулалдаан, тэрээнһээ уламжалан оршон байдалай бүри шахардуу шанга болголго эбэй гуримшуулха хэхэ тухай даб дээрэхи хэлсээ үнгэргэхэ гэһэн минии дурадхалые оройдооше зүбшэн хэлсэхэ аргагүй болгохо байһанда би юунһээшье ехээр һанаагаа зобоноб. Иимэ эрхэ байдалай тохёолдоод байхада, Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Уставай ёһоор асуудалые амгалан ёһоор гуримшуулжа шадахаар хэлсээнүүдые баталха элдэб арга боломжонуудые зүбшэн хэлсэхээр тусхай саг болзорой туршада, Куба орожо ябаһан советскэ суднануудай хиналтын тогтоогдоһон райондо оронгүй ябаха тухай дээдэ тушаалта Та заабари үгэжэ шадахат гэжэ үнэн зүрхэнһөө би найданаб.

Дээдэ тушаалта Танай иимэ заабари үгэжэ шадаха байгаа һаатнай, таарууггүй ямар нэгэн ушарай тохёолдуулгые үсөөрүүлжэ шадахаар саг болзорой турша соо тэдэнэй болон советскэ суднануудай хоорондо сэхэ тулалдаанай болохогүйн тулада Холбоото Штадуудай засагаархид хэмжээнүүдые абаха гэжэ найданаб.

Энэ хандалгада үндэһэлэн дээдэ тушаалта Танай абаһан хэмжээнүүд тухай мэдээсэлые би абажа шадаад байгаа һаа, али бүхы таарууггүй ушарай гарахагүйн тулада хэмжээ абаха байһан тухайтнай танай зүгһөө би найдуулга абааб гэжэ президент Кеннедидэ би мэдээсэжэ шадаха байгааб.

Иимэ хандалгые президент Кеннедидэ би мүн лэ эльгээгээб.

У Тан, ООН-ой Генеральна Секретариин уялгые дүүргэгшэ.

1962 оной октябриин 25.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРИИН УЯЛГЫЕ ДҮҮРГЭГШЭ У ТАНДА Н. С. ХРУЩЕВОЙ ЭЛЬГЭЭҺЭН БЭШЭГ

Хүндэтэ г-н Тан,

США-гай президент г-н Дж. Кеннедидэ мүнөөдэр эльгээһэн минии бэшэгэй буулгабариие Танда эльгээбэб. Һайн заятай уялгануудаа Танай дүүргэхэ хэрэгтэтнай туһалха дэлгэрэнгы удхатай манай хараа шугамуудтай танилсахынтнай тулада энэ буулгабари эльгээгдэбэ.

Советскэ Союзай, Америкын Холбоото Штадуудай ба Кубын Республикын түлөөлэгшэдтэй Танай мүнөө хэжэ байһан хэлсээнүүдтэй дашарамдуулан, тохёолдоһон аюулта байдалые усадхаха хэрэгтэ зорюулһан танай оролдолгодо туһаламжа үзүүлхэ зорилгоор СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецовые Советскэ правительство Нью-Йорк эльгээбэ.

Таниие хүндэлэгшэ

Н. ХРУЩЕВ.

1962 оной октябриин 28.

У Танай телеграммада нүхэ[р] Н. С. Хрущевой үгэһэн харю[у]

Хүндэтэ г-н Тан,

Октябриин 25-да Танай эльгээһэн телеграммые абажа, тэрээнтэй танилсааб. Эб найрамдал аршалан хамгаалха тушаа Танай һанаагаа зобожо байһантнай намда ойлгосотой, сэрэгэй тулалдаа зайсуулха зорилгоор Танай гаргажа байһан оролдолгые би үндэрөөр сэгнэнэб. Үнэндөө США-гай дээрмэшэн ёһоной хэмжээнүүдые абажа байһанһаал уламжалан, Куба шадар ямар нэгэн тулалдаан боложо магад, иимэ ушар тохёолдобол Америкын Холбоото Штадуудай эзэрхэг түримхэй ябуулгаһаа уламжалһан, дэлхэй дээрэ тохёолдоһон бэрхэтэй байдалые хэлсээ хэжэ усадхахын тулада холбоо байгуулха талаар оролдолгодо горьтойхон һаад ушарха байһаниинь лабтай. Тиимэһээ бидэнэр Танай дурадхалые зүбшөөгөөд, Америкын сэрэгэй корабльнуудай дээрмэдэлгын аашa гаргажа байһан зонодо үшөө ороогүй аад лэ, Кубада дүтэлжэ ябаһан советскэ суднануудай капитануудта, Танай һанамжалан дурадхаһанай ёһоор, хиналта тогтоогдоһон район[д] ... гүй тухай заабари үгөөбди.

Бидэнэй суднануудаа дал[...] зогсоон байлгаха гээшэ [...] саг зуурын хэмжээн болохо [...] дээрэһээ, удаан саг соо үрг[...] шадахагүй гэжэ нүгөө тала[...] гээд найдажа байһан дээрэһ[...] нэр энэ захиралта үгэһэн бай[...]

Оролдолго гаргаһанайтнай [...] Танда баясхалан хүргэнэб[...] һайхан ажалдаа амжалта т[...] етнай хүсэнэб. Бүхы дэлхэй[...] найрамдал хангаха талаар [...] гаргажа байһан оролдолгые [...] ойлгонобди, мүн дэмжэнэбди.

Гараһан бүхы арсалдаа[...] дай хэхэ бэшэ, харин хэлс[...] аргаар гуримшуулхын тула[...] ниие—дэлхэйн социально-по[...] скэ ондо ондоо байгуулалтат[...] оронуудай хурал бологшо у[...] рондын организациие бах[...] гэжэ Советскэ правительство [...] доо оролдодог байгаа, орол[...]

Хүндэлэгшэ

Н. С. Хру[щев].

1962 оной октябриин 26.

БЭШЭГУУДЫЕ ДАХЯАД АБАЛСАБ[А]

НЬЮ-ЙОРК, октябриин .. (ТАСС). Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Генеральна Секретариин уялгые дүүргэгшэ У Тан США-гай президент Кеннедидэ октябриин 25-да шэнэ бэшэг эльгээжэ хандаа. «Ямаршье таарууггүй ушарай гарахагүйн тулада ойрын хэдэн үдэрэй турша соо советскэ суднануудтай сэхэ тулалдахаһаа зайсахын тулада али бүхы юумэ хэхэ тухай Карибска далай соо ябаһан Америкын суднануудта заабари үгэхые» гуйжа байһанаа У Тан энэ бэшэг соогоо элирхэйлэн мэдүүлһэн байна.

Президент Кеннеди Стивенсонээр дамжуулан У Танда харюу үгөө. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ. «Куба орожо ябаһан суднануудай хиналтада абтаһан зоноһоо холуур ябаха тухай даб дээрэхи зүбшэн хэлсэлгэ хэхын тулада шухала болохо саг болзорой турша соо У Тан[...] халые Советскэ правит[...] зүбшөөгөө һаань, энэ ду[...] дүүргэлтэ болгохоор Амер[...] вительство бэлэн байна».

Гэбэшье «Советскэ зари[...] нуудай Куба тээшэ, мүн [...] тогтоогдоһон зоно тээшэ шэ[...] жал байһан баримтые хара[...] ха болоо һаа, энэ асууд[...] яаралтайгаар шиидхэгдэхэ [...] гэжэ Кеннеди тэмдэглээ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэл[эй] грамотаар нүхэр Н. А. Бондаревые шагнаха тухай

Горнорудна болон республикын шулуу нүүрһэнэй промышленностьда олон жэлдэ һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһэнһөө хойшо 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй Грамотаар Гэлуута-Нуурай шахтоуправлениин проходчик [...] Николай Андреевичые шаг[...]

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Прези[...] Түрүүлэгшын орлогшо М. Завг[...]

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй сек[...] Ч. Д[...]

Улаан-Үдэ. Соведүүдэй Байшан. 1962 оной октябриин [...]

КОММУНИЗМЫН ХЭРЭГТ[Э] ҮНЭН СЭХЭ БАЙ[Х]

Партиин XXII съезд дээрэ баталан абтаһан КПСС-эй Программа дотор коммунизм байгуулагшын сахиха ёһо гурим тодорхойлогдонхой. «Коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байха, социалис Эхэ орондоо, социализмын оронуудта дурлаха» гээд эдэ гурим ёһонууд соо бэшэгдэнхэй.

Эдэ үгэнүүд шэнэ хүнэй шэнжэ шанарые ехэ мэргэнээр тодорхойлно бшуу. Коммунизм байгуулагшын сахиха ёһо гуримай бусад пунктнууд энэ түрүүшын, тон шухала пункттай холбоотой.

Коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байха мэдэрэл бэлэхэнээр бии болоһон гэжэ бодолтогүй. Үнгэрһэн зуун жэлдэ, тэмсэлэй гал дүлэн соогуур бии болоһон түүхэтэй. Капиталис обществын хүгжэлтэ, ангиин тэмсэлэй улам хурсадалга капитализмые һүнөөн усадхаха, хүдэлмэришэн ангиие илалтада асарха, пролетариадай диктатура тогтоохо гэһэн гүн гүнзэгы этигэл найдабари түрүүлһэн юм. Дарлагша анги дарагдажа, коммунис общество байгуулагдаха гэжэ түүхын хүгжэлтэ тодорхойлһон байна. Пролетариадай агууехэ багшанар—Карл Маркс, Фридрих Энгельс, Владимир Ильич Ленин—энэ нангин хэрэгэй аша туһада оролдоо, тэмсээ ха юм. «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн эдэнэрэй уряа хадаа уласхоорондын ажалшадай һаналаа нэгэдэлгын, социалис революцида, коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байха гэһэн уряа болонхой...

В. И. Ленинэй байгуулһан большевигүүдэй партиин зэргэдэ, Карл Марксын хэлэһэнэй ёһоор, нугаршагүй хүсэл зоригтой хүнүүд урган гараһан байна. Ажалшадые сүлөөлхын түлөө тэмсэхэ гээшые эгээн ехэ зол жаргалда тоолодог, коммунизмда шүтэжэ ябадаг бэйхэ. Революциин түлөө ами наһаа үгэдэг, хэдэн жэлээр түрмэдэ һуудаг байгаа. Тиигэбэшье зоритынь хухардаггүй, хүшэр хүндэ тэмсэлэй замаар ябажа гарадаг байһан. Иимэ баатар зоригтой революционернүүд Яков Свердлов, Феликс Дзержинский, Серго Орджоникидзе, Сергей Киров болон бусад болоно. Арад зоной зол жаргалай түлөө тэмсэл эдэнэрэй ажабайдалые гэрэлтүүлээ юм. «Заримандаа эндэ, түрмэдэ угаа хүндэ байдаг, зарим үедэ бүри аймшагтайшье болодог... Хэды тиимэшье һаань, би дахин шэнээр ажаһууха болоо һаа, энэ эхилэтшэл мэтээрээ дахяад захалха һэмби.

Уялгаараашье бэшэ. Энэ хадаа шуһа зүрхэндэм ороһон гээшэ» гээд удаан саг соо түрмэдэ ябахадаа, Феликс Дзержинский бэшэһэн байдаг. Парти ба арадай хэрэгтэ ямар ехэ хүсэтэйгөөр этигэжэ, шүтэжэ ябаһаниинь энээн дээрэһээ харагдана.

Иимэ гүн гүнзэгы этигэл найдабаринь олониитэтэй нэгэдэһэн тэдэниие революционно үзэлтэй болгодог, ажалшадта антиин мэдэрэл оруулдаг, тиигэжэ агууехэ хүсэн болодог байһан гээшэ. Хэрбээ большевигүүд олониитые бэе тээшээ татажа һурааггүй, тэдэниие урмашуулан зориг бадаруулжа шададаггүй һаань, 1917 ондо Октябриин революци илахагүй һэн. Юуб гэхэдэ, дайсанай хүсэн хэды дахин булюу байһан юм. Арми, полици, сүүд, церковь, хэблэл тэдэнэй гарта байгаа бшуу. Зүгөөр, большевигүүдэй парти марксизм-ленинизмын илагдашагүй һургаалаар зэбсэглэнхэй байгаа. Улаан армиинхид, хүдэлмэришэд, тарияашад өөһэдынгөө хэрэгэй түлөө тэмсэнэбди гэжэ һайн мэдэдэг байгаа. Эгээл тиимэһээ помещигүүд, капиталистнуудые бидэ илаабди гэжэ В. И. Ленин хэлээ бэлэй.

Революциин, коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байһан, энэ нангин хэрэгтэ шүтэжэ ябаһан ахамад үетэн залуу үетэндөө энэ шэнжэ шанараа дамжуулаа. Тиигэһэнэйнь лэ ашаар залуу Совет гүрэн 1918—1921 онуудта хүндэ гэгшын шалгалта дабажа гараа юм. Гадаадын ба дотоодын дайсадые илаа бшуу.

Дайнай хойто тээхи зохёон байгуулхы жэлнүүдтэ хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, совет интеллигенци шэн габьяатайгаар ажаллан, социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ, коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа харуулаа. Совет арад социалис промышленность байгуулаа, колхоз, совхозуудые эмхидхэжэ, бэхижүүлэн хүгжөөгөө. Тиин бүхы дээрээ социалис ажахы бэхижүүлэн мандуулаа ха юм. Мүлжэгшэ ангиие эсэслэн усадхажа, социализм байгуулһанай ашаар обществын бата нэгэдэл, арадуудай хани барисаан, совет патриотизм мэтын шэнэ хүсэн бии болон хүгжөө.

Үндэһэн хубилалтануудай болоһоной ашаар хэдэн миллион ажалшад түүхэдэ түрүүшынхеэ эрхэ сүлөө олоһон байна. Тиигээд эдэнэр Совет Эхэ орондоо хизааргүй дуратай болонхой. Эсэгэ орондоо дуратай байха гээшэ, В. И. Ленинэй хэлэһэнэй ёһоор, хэдэн мянган жал[...] да, үеын үедэ бурилдэн б[...] эгээл хүсэтэй мэдэрэл м[...] ангита общество дотор [...] гараар байгуулагдаһан [...] мещигүүдэй, капиталист[...] дэлдэ орожо, ажалшадай [...] бодолые гажаруулдаг [...] харин мүнөө совет хүн[...] орондоо дурладаг сэдьх[...] шэнэ байгуулалтада, шэ[...] үнэн сэхэ байха нангин [...] нэбтэрэнхэй.

Иигээд байхадаа, совет [...] тизм гээшэ үни холоһоо [...] дуудта байдаг. Эхэ оронд[...] юрын мэдэрэл бэшэ, х[...] дээдэ түхэлэй патриоти[...] Совет патриотизм олон [...] бэелдэг гээшэ. Жэшээнь, хүйтэн уларилтай Арктик[...] кинтэнэй баатарлигаар [...] ушар, мүн баһа папанинт[...] полюс тээшэ хэһэн экс[...] наад үзээл. Совет патри[...] баатар габьяагаар, шэн з[...] зээдэшье дүүрэн байдаг [...] харуулһан юм. Үшөө [...] харуулая. 1937 ондо бур[...] басагад—С. Тыхеева, Е[...] тинова, А. Сункуева, М[...] В. Любимская гэгшэд са[...] Үдэһээ Москва ошоо ба[...] Ураалай дошхон хүйтэн[...] үлеэжэ, сэнтэн тооһор[...] эдэнэр манай ороной [...] хоор зорижо гараа бэлэй. гаргаһанайнгаа түлөө [...] гүрэнэй орден хайрада[...] юм.

Эсэгэ ороноо хамгаал[...] жэлнүүдтэ совет патри[...] ехээр, үргэнөөр, гүн гүн[...] раһан байгаа. Шэрүүн [...] жэлнүүдтэ совет хүн бүх[...] оноо шуһа мяхаараа хам[...] лэн байһанаа харуулһа[...] фашистнарай зэрлиг му[...] гаргаха тума совет хү[...] шангаар тэмсэдэг байһа[...] Эгээл тиимэһээ олонии[...] габьяа гаргадаг байһа[...] тэй. Улаан-Үдын паро[...] заводой хүдэлмэришэн С[...] ковэй нэрэ манай арад[...] үеын үедэ байхал. Энэ х[...] Матросовой баатаршалг[...] байгаа. Наһа бараһан [...] хүндэ Советскэ Союзай [...] зэргэ олгогдоо һэн. Ш[...]

(Үргэлжэлэлынь [...] нюурта)

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур

1962 оной октябриин 30.

ПЛАКАТ-хуудаһан

НОГООН ТЭЖЭЭЛЫЕ- ТҮХЭРЕЭН ЖЭЛДЭ.

Молдавиин колхоз, совхозуудта ногоон тэжээл ургуулан абаха гидропонно арга хэрэглэгдэнэ. Энэ хадаа авитаминоз үбшэнтэй тэмсэхэ эрхим һайн арга болоно. Республика дотор 300 шахуу тусхай түхеэрэлгэнүүд хүдэлнэ. Дүрбэлжэн метр талмайһаа 10 үдэр бүхэндэ кукурузын 50 шахуу килограмм ногоон эшэ набша абтана. Тэжээлэй единицын өөрынь үнэ 6 мүнгэтэ болодог.

ВИТАМИНОЗ ҮБШЭН. Энэ үбшэнһөө иланга үбэл, хабар эртүүр поршоон...ал болон шубуун олоор гарзалдаг. Иимэ Дубоссарска районой «Днестровский», ...стскэ районой «Вяца ноуэ» гэжэ колхоз, «Трандафир» гэжэ совхоздо, Молда... бусад хэдэн ажахынуудта иимэ ушар ...додог байһан юм. Фермэнүүд соонь ду...эбэр, уужам, тиигээд малаа һайнаар ...лдэг байгаашье һаань, залуу мал олоор ...ар байгаа. Шалтагааниинь гэхэдэ, ви...уд ехээр дуталдадаг байһан юм.

...он тэжээлдэ витаминууд элбэг байдаг ...эдэжэ. Полинуудай саһаар хушаатай, шабхатай, хаанаһаашье нэгэшье һо...н ногоо олохын аргагүй үбэлэй сагта ...хабар эртүүр витаминуудые хаанаһаа ...гэшэб? Харин ногоон тэжээл ургуулан гидропонно арга (газарай хүрьһэ хэрэг...гөөр, минералнуудые хайлуулһан уһан ...ургуулха арга) туһалһан байна.

...аргые олохо. үйлэдбэридэ хэрэглэхэ ...эрние Молдавиин мал ажалай болон ...нариин научно-шэнжэлэлгын институт ...лэй саада тээ эхилһэн юм. Хэдэн зуун ...ануудай хэгдэһэнэй ашаар юрын ка...уд байгуулагдаа, тус тус ургамалнуу...этлэмжые хараада абан, хайламаг ...р) гаргашалха нормо тодорхойлогдоо, ...тэжээл ургуулха эрхим болзорнууд ...гдоо. Эгээн түрүүшын үйлэдбэриин тус...мера Молдавида үнгэрэгшэ жэлэй фев...ашаглалгада үгтэһэн юм. Хабарынь ...икын колхоз, совхозуудта зуу шахуу ...түхеэрэлгэ бии болоод байгаа. Тэдэнэй ...зунай эхилхэ үе хүрэтэр 58 тонно ...тэжээл ургуулан абтаһан байха юм. Молдавида гурбан зуу шахуу камера ...хой. Тэдэнэй зариманиинь нилээд ...этэй гэбэл, сүүдхэдээ 500—900 кило... ногоон тэжээл абаха арга олгоно. Мү...дэ республикын хэдэ хэдэн районуу...ы колхоз, совхозуудта минералнуудые ...һан уһан соо ногоон тэжээл ургуу... болоо. Энэ арга тухай бүри дэлгэ...эр хөөрэжэ үгэхэмнай.

Байра соо ...ргуулагдаһан үбһэ ногоон

...ЬОТО ургамалнуудай, тусхайлбал ...н хуурай ороон, эдинсэ ехэтэй ...болохо байгаашье һаа, каротин, С ...усад витамингүй байдаг, үгышье һаа ...нүүдээр дутамаг байдаг. Теэд эдэ ...малай, илангаяа залуу малай һай...ан томо болохын тулада ехэ хэрэгтэй ...Үрэһэнэй түрүүн ургажа эхилхэдэнь ...болодог тиимэ витаминууд хуурай ...соо яһала элбэг байдаг. Зүгөөр үрэ...ургажа эхилхэ тудам витаминууд бүри ...р холисолдон ниилэжэ, ургаһан но...нь витаминуудай тоо олон дахин элбэг ...юм. Тэрээнһээ гадна, орёо нарин хи... биологическа хубилалтанууд боложо, ...досууд, тэрэ тоодо витаминууд, бии

Гидропонно аргаар ургуулагдаһан ногоон тэжээл соо хуурай ороонойхитой жэшэбэл, түүхэй протеин хоёр дахин ехэ болодог, кальци, фосфор, клетчатка, бусад бодосууд нилээд ехээр нэмэдэг гэжэ доро толилогдоһон таблица харуулжа үгэнэ.

Обёосой ороон соо, тэрээнһээ ургуулагдаһан ногоон соо витаминуудай хэды шэнээн байдагые хаража үзээ.

ВИТАМИНУУДАЙ ХЭМЖЭЭН
(миллиграммаар)

Витаминууд	Нэгэ килограмм обёосой ороон соо	Обёосой нэгэ килограммһаа зургаан үдэрэй турша соо ургуулагдаһан ногоон тэжээл соо.
C	0	330,0
A	0	6,0
E	24,75	32,0
B_3	12,0	15,0
B_1	3,8	8,5
B_2	1,2	2,4
B_5	14,85	35,0

Ногоон тэжээл ургуулан абаха автоматическа түхеэрэлгэнүүдые научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд, тэрэ тоодо ВИСХОМ болон манай институт, мүнөө ухаалан зохёожо байнхай. Эдэ түхеэрэлгэнүүдые промышленностьда олоор бүтээжэ гаргалга хэзээ эмхидхэгдэхэб гэжэ хэлэхэнь мүнөө бэрхэтэй байна, тиимэһээ сагаа гээхэгүйн тулада колхоз, совхозууд өөһэдынгөө хүсөөр юрын камерануудые байгуулха ёһотой. Энээниие хайшан гээд хэхэ ёһотойб? 20—40 дүрбэлжэн метр талмайтай (фермэдэ ногоон тэжээлэй хэды шэнээн хэрэгтэй болохые хараада абан) байра олохо хэрэгтэй. Хэрбээ арга боломжын бии байгаа һаа, теплицые, оранжерей гү, али юрын таһалга олоходо таарамжатай байна. Үдэрэй сагта камера руу наранай гэрэл оро-дог байбал ехэ һайн. Тиигэбэл элшэ хүсэн тиимэ ехээр гаргашалагдахагүй болоно.

Камера соохи агаарай температура нэгэ жэгдэ, цельсеэр 21—23 градус дулаан байха зэргэтэй. Тиимэһээ байрые түлижэ дулаасуулдаг байха шухала.

Камера соохи агаарай шииттэйшэг байха гээшэ шухала удха шанартай. Агаарай шиигынь 70—80 процент байха ушартай. Байра соогоо модоор хэдэн дабхар тагуудые түхеэрхэ хэрэгтэй. Дабхар тагуудай хоорондохи забһарынь 60—70 сантиметр байхаар түхеэрхэ хэрэгтэй. Тагуудай үргэниинь 70 сантиметрһээ ехэ бэшэ байха ёһотой. Тэрээнһээ үргэн байгаа һаа, ажаллахада таарамжагүй байха. Таг бүриин захаһаа нэгэ бага доогошогуур уһанай гоожохо налагайгаар табигдаһан модон хобоо гү, али олон гоожууртай сорго түхеэрхэ хэрэгтэй. Соргын гоожуур бүхэн резиновэ хоолойгоор лотогтой (амһартатай) холбогдодог юм.

Юумэ үргэдэг тусхай механизмаар амһарта соо хайламаг эюулэгдэдэг юм. Энэ механизм лотогой гоожуургүй талые тагай нюрууһаа 15—20 сантиметр дээшэнь үргэжэ үгэдэг, хайламагай үлөөдэһэн соргоор гү, али хобоогоор гоожожо бак гү, али боошхо соо оро-дог. Һүүлдэнь энэ хайламаг поли, саад болон огородто хэрэглэгдэдэг байна.

Таг бүхэниие үдэрэй гэрэлтэй гү, али юрын электролампануудаар хангаха хэрэгтэй. Үдэрэй гэрэлтэй лаампанууд тагай нюрууһаа 40 сантиметр дээрэ үлгэгдэдэг, тиихэдэ ургамалые юрын электролампануудай галдахагүйн тулада тагай нюрууһаа дээшээ 60—70 сантиметрһээ дооро бэшэ байхаар зайда үргэхэ хэрэгтэй. Иигэжэ гэрэлтүүлхэһээ гадна, камера бүхэндэ «ЭУВ-30» гү, али «ПРК-2» гэжэ түхэлэй нэгэ-хоёр бактерициднэ лаампануудые табиха шухала.

Тиихэдэ алюминяар гү, али сайраар хэгдэһэн, 60 сантиметр утатай, 40 сантиметр үргэнтэй, 5 сантиметр үндэртэй лотогуудые хэрэгтэй соонь оложо абаха гү, али бүтээхэ хэрэгтэй байна. Эдинсэтэ хайламаг бэлдэхын тулада камера соо бак табигдадаг юм. Энээнэй тулада сэбэр модон боошхонуудые хэрэглэжэ болохо. Түмэр амһартануудые—лотогуудые, кружкануудые, боошхонуудые хэрэглэжэ болохогүй. Гиирнүүдтэй шэгнүүрнүүд, жэжэхэнээр уһанай гоожодог бишыхан сүршүүлнүүд, бактерициднэ лаампануудай яб ягаан туяаһаа нюдэ хамгаалха хара үнгэтэй нюдэнэй шэлнүүд гэхэ зэргын хэрэгсэлнүүдтэй байха шухала.

40 дүрбэлжэн метр талмайтай байра соо хоёр хүн хүдэлдэг юм.

Ногоон тэжээл ургуулха технологи

НОГООН ТЭЖЭЭЛ залаата ургамалнуудай: кукурузын, обёосой, ешмээнэй, хара таряанай үрэһэнүүдһээ ургуулагдадаг юм. Һайнаар ургадаг (90—92 процентһээ бага бэшэ), үбшэндэ дайрагдаагүй, гэмтээгүй тэжээлэй сэбэр ороон хэрэглэгдэдэг. Лотогой нэгэ дүрбэлжэн метр талмай бүридэ обёосой, хара таряанай, ешмээнэй—4,2 килограмм, кукурузын—5 килограмм үрэһэ таридаг юм.

Эдинсэтэ хайламаг буйлуулхын тулада 500 грамм калийна селитрэ, 500 грамм суперфосфат, 200 грамм аммиачна селитрэ, 300 грамм сернокислэ магни, 6 грамм хлортой түмэр, 0,72 грамм борно кислота, 0,45 грамм сернокислэ марганец, 0,06 грамм сернокислэ сайр, 0,02 грамм сернокислэ зэд хэрэглэгдэдэг юм. Эдэниие холижо худхаад, тонно уһан соо хайлуулдаг юм. Гранулированна суперфосфадые түрүүн талхан болотор бутаруулха хэрэгтэй.

Нэгэ тонно уһанда дээрэ дурсагдаһан зүйлчүүд худхагдажа, хайламаг буйлуулагдаха болоно. Зүгөөр үйлэдбэри дээрэ иимэ хэмжээтэй амһарта олохонь заримдаа бэрхэтэй байжа болохо. Тиимэһээ таарамжатай байхын тулада дабһануудые 20 литр уһанда хайлуулаад, энэ холисоёо шэл амһартануудсоо байлгажа хадагалдаг юм. Энэ холисын хоёр литрыень 100 литр уһанда холижо, хэрэгтэй болохо зэргээрнь хайламаг буйлуулагдадаг.

Ороонһоо ногоон тэжээл гидропонно аргаар иигэжэ ургуулагдадаг юм.

Шэгнэгдэһэн хуурай ороохые лотогууд соо хэжэ тараагаад, 30 минутын турша соо бактерициднэ түхэлэй «ЭУВ-30» гү, али «ПРК-2» лаампаар шараха хэрэгтэй. Хирэ хирэ болоод лэ ороонһоёо худхажа байдаг юм.

Яб ягаан үнгэтэй туяанууд ороонһоной газаа талада байһан бактеринүүдые усадхадаг, бурталгаһаа, үжэжэ гуталгаһаа үрэһые аршалдаг юм. Ороонһоной нимгээр тараагдаһан байха тудам туялатуулга бүри үрэ ехэтэй байдаг. Ороохые 30 минутаһаа дээшэ туяа доро байлгажа болохогүй, юуб гэхэдэ, удаан туяа доро байлгахада үрэһэнэй ургаса хожомдожо болохо байна.

Ороохые туяа доро байлгаһанайнгаа һүүлээр: обёосые—15 минутын, шэниисэ болон хара таряае—хоёр часай, кукурузые—8 часай турша соо уһанда дэбтээхэ хэрэгтэй. Кукурузые формалинай һулахан (0,4 процентын) хайламаг соо дэбтээжэ болохо. Жэшээнь, 40 процентын формалин 100 литр уһантай холигдодог юм. Энэ ушарта цельсеэр 27 градус температурада 5,5 часай турша соо үрэһые дэбтээхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа ургажа байһан үрэһэнэй бурние хүсэдөөр шахуу усадхадаг юм.

Дэбтээһэнэйнгээ һүүлээр уһыень адхадаг. Ороонһотой лотогуудые шэлээр гү, али ондоошье нимгэн зүйлөөр хушадаг юм. Тиихэдээ агаарай орохын тулада нэгэ-хоёр сантиметр үргэнтэй забһар үлөөхэ хэрэгтэй. Ороонһон 3—4 үдэрэй турша соо ургуулагдадаг. Тиихэдээ сүүдхэ соо хоёрһоо үсөөн бэшэ дахин лотогуудаа заатагүй шалгаха хэрэгтэй. Хэрбээ ороонһоной хуурайшаг байгаа һаань жэжэхэнээр гоожодог сүршүүлээр уһа сүршэжэ шингтүүлхэ шухала.

Кукуруза 3-дахи, обёос болон ешмээн—4-дэхи сүүдхэдээ ургажа эхилдэг. Тэрэнэй һүүлээр ороонһотой лотогуудай хабхагынь абаад, гэрэл доро табидаг юм.

Ороохые гидропонно аргаар ургуулхада, үндэһэнүүдынь, ургажа байһан үрэһэнүүдынь «бусайдалдажа» ородог. Лотогые гэрэлдэ табиһанай һүүлээр зургаадахи сүүдхын ябажа байхада энэ «бусайдалгын» зузаанинь 4—5 сантиметр болодог. Тиигээд үдхэн ногоон ургадаг, тэрэнэй үндэрынь 20—25 сантиметр болодог юм.

Ургажа эхилһэн үрэһэндэ сүүдхэдээ хоёр дахин (үглөөгүүр, үдэшэ) эдинсэтэ хайламагаар нэмэлтэ тэжээл үгэхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа 30 минутын турша соо үргэлжэлдэг юм. Ногоондонь сасажа хүрэхөөр бэшээр, лоток соо эдинсэтэ хайламаг хэхэ хэрэгтэй. Хайламагай үлөөдэһэн тусхай амһарта руу хэгдээд, огород болон саадуудые уһалхын тулада хэрэглэгдэдэг юм. «Бусайдалгын» нэгэ дүрбэлжэн метр бүхэндэ гурбан литр хайламаг хэрэглэгдэдэг юм. Ногоон тэжээл ургуулан абаха бүхы үе соо дүрбэлжэн метр бүридэ хамта дээрээ 36—40 литр хайламаг гаргашалагдадаг.

Ашагта талмайн дүрбэлжэн метр бүхэнһөө зургаадахи сүүдхын үедэ 20-һоо 25 килограмм хүрэтэр обёосой ногоо абажа болохо гэжэ тодоруулагдаһан байна. Хара таряан болон ешмээн мүн лэ эды шэнээн ургаса үгэдэг. Дүрбэлжэн метрһээ кукурузын ногоон эшэ набша 50 килограмм хүрэтэр абажа болохо юм.

Поршоонхонууд, тугалнууд, туулайнууд, хурьгад болон бусад мал ногоон эшэ набшые, үрэһэнэй үлөөдэһые, үндэһэнүүдыень бултыень шахуу эдидэг юм. Обёосоор дальбараануудые тэжээхэдээ, бусайдаһан эшэ үндэһэнүүдыень хэршэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ кукурузын имагтал эшэ, набшануудые хэршэжэ жэжэхэн болгоод, дальбараануудта үгэжэ болохо юм.

Витаминтай тэжээлээр хангахын тулада ногоон тэжээл тон багаар гаргашалагдадаг юм. Камерын ашагта талмайн дүрбэлжэн метр бүриһөө обёосой 20 килограмм ногоо ургуулжа абаад байгаа һаа, хоёр мянга хүрэтэр дальбараануудые ногоон тэжээлээр хангажа болохо байна. Нэгэ дүрбэлжэн метрһээ 50 килограмм кукурузын эшэ набша абтадаг. Энээгээр 1.000 нарай поршоонхонуудые хангажа болохо байна бшуу.

Угаа ехэ ашагтай

МАЛЫЕ болон шубуу ногоон тэжээлээр хангалгын хэр ехэ үрэтэй байһые шэнжэлхын тулада Молдавиин мал ажалай болон ветеринариин научно-шэнжэлэлгын институтда 1961—1962 онуудта тусхай туршалганууд хэгдэһэн байгаа. Нарай поршоонхонуудта сүүдхэ бүридэ 30—80 грамм ногоон эшэ набша үгэхэдэ, тэдэнэр эхэһээ таһалагдаха үедөө 19,6 килограмм, ногоон тэжээл эдеэгүй поршоонхонууд оройдоол 17.1 килограмм шэгнүүртэй болодог гэжэ тодоруулагдаа.

Бидэнэр ондоошье туршалгануудые хэжэ үзөөбди

1.005 дальбараануудые гараһаар сүүдхэ болоод байхадань тус бүридөө 335 дальбараатай гурбан бүлэг болгожо таһалаабди. Тэдэндэ бултандань аб адли хэмжээтэй комбинированнэ тэжээл үгөөд, нэгэдэхи бүлэгэй дальбараа бүридэ поли дээрэ ургуулагдаһан аад, сэсэглээдүй люцерный эшэ набшые сүүдхэдээ 10 грамм нэмэжэ үгэдэг байгаабди. Хоёрдохи бүлэгтэнь мүн лэ эды шэнээн хэмжээтэйгээр обёосой ногоо үгөөбди. Гурбадахи бүлэгтэнь ногоон тэжээл оройдоошье үгтөөгүй. Комбинированнэ тэжээл дальбараа бүхэндэ хуурайгаар, мүн дэбтээгээд, садатарнь үгэгшэ һэмди.

Түрүүшын хоёр бүлэгэй дальбараануудай шэгнүүрэй ургалта адлирхуу, тиигээд һүүлшын бүлэгэй дальбараануудайхнда орходоо 20—21 процентээр ехэ байгаа. Энэ туршалга хадаа минералнуудай хайлуулагдаһан уһан соо таригдаһан обёосой ногоон поли дээрэ ургуулагдаһан люцерный эшэ набшаһаа дутуугүй байдаг гэжэ харуулаа.

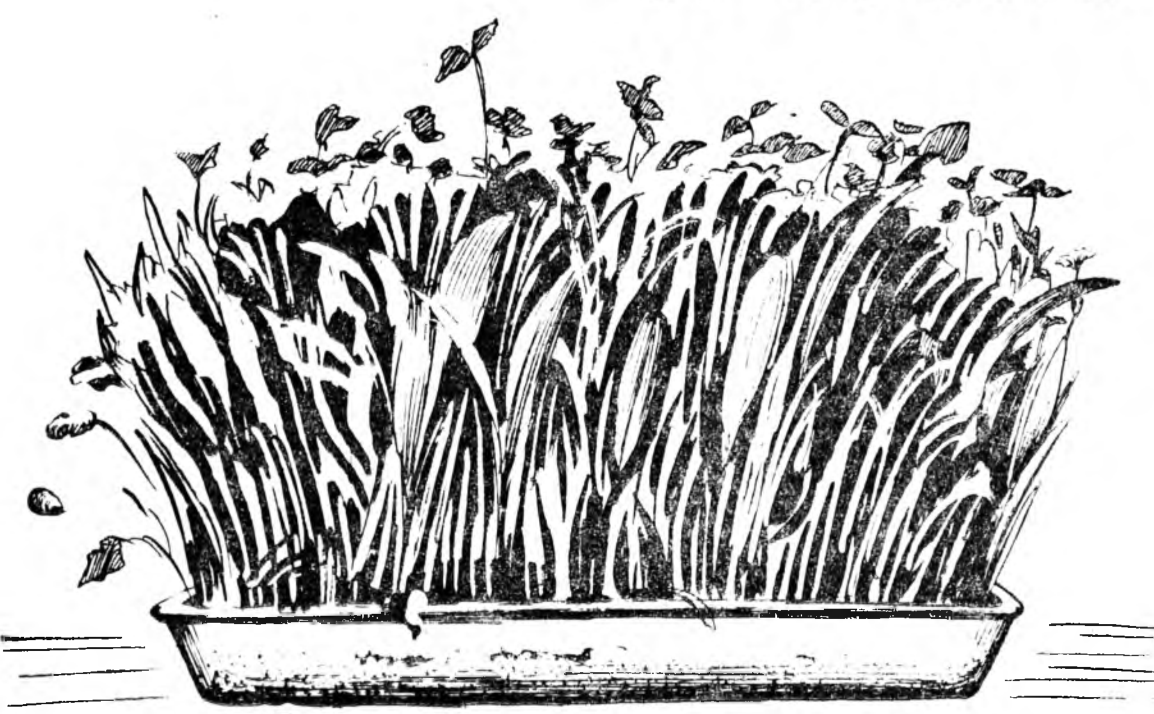

Гидропонно аргаар ургуулагдаһан чинэ кукуруза хоёрой холисо (10-дахи үдэртөө).

10 үдэр соо ургаад байһан кукуруза.

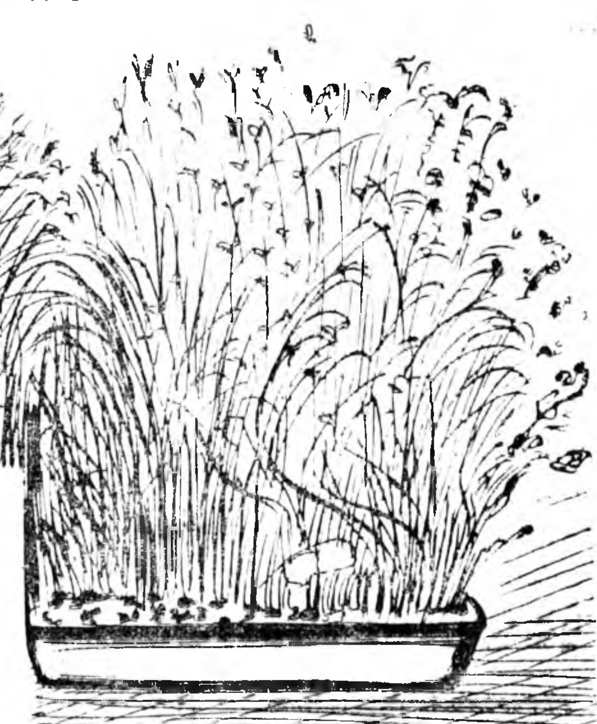

Зургаан үдэрэй турша соо ургуулагдаад байһан викэ обёос хоёрой холисын ногоон.

Гидропонно аргаар ургуулагдаһан ногоон тэжээлээр туулайнуудые эдеэлүүлхэдэ, тэдэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ дунда зэргээр 30—50 процентээр нэмэдэг гэжэ олон тоото туршалгануудай хэгдэхэдэ элирһэн байна. 12,3 мянган поршоонходо, 435,5 мянган дальбараада ногоон тэжээл нэмэжэ үгтэһэн байгаа. Поршоонхонуудай—95—97 процентнь, дальбараануудай—90—95 процентнь бүрин бүтэн томо болоо. Дубоссарска районой «Днестровский» гэжэ колхоз дальбараануудайнгаа 96 процентые бүрин бүтэнөөр томо болгожо шадаа, поршоонхонуудые оройдоошье гарзалуулаагүй. Бульбокско районой «Правда» гэжэ артельдэ залуу малай гарзалалга 50—60 процентээр үсөөрһэн байха юм. Витаминууд болон загаһанай тоһо энэ ажахы худалдажа абахаяа оройдоошье болинхой. Ногоон тэжээлэй хэрэглэгдэдэг болоһоной ашаар шубууд олон янзын доторой үбшөөр үбшэлхэеэ болиһон байна.

Малда болон шубуунда ногоон тэжээл нэмэжэ үгэхэ гээшэ ехэ туһатай, энэ аргын яһала таарамжатай байһаниинь элирээ. Ногоон тэжээлээр абажа үзэхэдэ, тэжээлэй единицын өөрынь үнэ 6 мүнгэтэ болодог байна. Ногоон тэжээл нэмэжэ үгэхэдэ, мал юрын тэжээлые бүри һайнаар болбосоруулан шэнгээдэг болоно, тиихэдэ ногоон тэжээл витамин болон микрозүйлнүүд элбэгтэй байдаг гэжэ хараадаа абаха хэрэгтэй.

Ю. ВАСЮТИНСКИЙ, Ф. ШАГОЯН,
Молдавиин мал ажалай, ветеринариин научно-шэнжэлэлгын институдай научна хүдэлмэрилэгшэд.

Молдавиин ССР.

...һоной, гидропонно аргаар ургуулагдаһан тэжээлэй химическэ бүридэл

...АМАЛНУУД	Түүхэй тоһон (гр.)	Шиигтэй үнэһэн (гр.)	Түүхэй протеин (гр.)	Кальци (гр.)	Фосфор (гр.)	Түүхэй клетчатка (гр.)	Азотгүй экстрактна бодосууд (гр.)	Ногоон набша соохи каротин (мг.)	Хуурай бодосууд (гр.)
ОБЕОС									
...грамм хуурай ...ооһон соо	45,9	35,2	70,6	0,6	2,7	138,4	549,3	0	843
...грамм хуурай ...оһоо абтаһан ...ограмм ногоон ...л соо	49,5	47,0	144,5	3,1	3,9	177,5	378,5	55	804
КУКУРУЗА									
...ограмм хуурай ...он соо	38,5	9,5	70,7	0,6	2,7	27,3	688,4	0	838
...грамм хуурай ...онһоо абтаһан ...ограмм ногоон ...жээл соо	55,0	50,0	159,0	5,6	5,2	170,0	696,0	48	1.140

Аполлон ШАДАЕВ

БООХОЙ БҮХЭ

(Онтохон)

Хэдэн зуун жэлэй урда тээ Гаагай мэргэн гэгшэ Худайн голһоо нүүдэлөөр ерэжэ, Сэлэнгын Олзон нютагта һууриша болон һууба ха. Тэрэнэй ууган хүбүүн Боохой гэдэг ехэ хүсэтэй баатар түрэбэ гэхэ.

Хада уулаар агнуури хэхэдээ, хандагайн халимтые, бугын булшантые, халюунай харые, булганай борые шуһан зээрдэ моринойнгоо мундааһаа һуулдэнь хүрэтэр ашажа ерэдэг болобо.

«Энэ хүбүүмни намайгаа һажаажа, мэргэ түргэшүүлэй тоодо оробо ха юм»,—гэжэ Гаагай мэргэн хүхин хөөрэн һууха зуураа:

— Хүбүүн, гаршни ганзагада, хүлшни дүрөөдэ хүрэбэ. Худайн голдо аха дүүнэрнай һуудаг юм. Эдир залуудаа тэндэ ошон ерэн, үдэрэй мэндэ дуулагша һэм. Үндэр наһатай боложо, үүдэнэй богоһо сахихаһаан хойшо, шэхээ ноһоор таглаһаншуу, гэртээ һуушабаб. Миниингээ мэндэ байха үедэ, шимни унаһан түрэһэн ууган нютагтам ошожо, аха дүүнэртэм, үеэлэ хаяалангуудтам бэеэ танюулха болобо гүш даа,—гэбэ.

— Зүбтэй зүйл хэлэбэш, баабай! Эндэхи орон нютагтам минии гарые бариха бухэшүүл үгы тооной байна. Гарайнгаа шалаа бахана, хобоо шүүрэн гарганаб. Нютаг нютагта намтай тэнсэхэ баатарнууд заатагүй байжа болоо,—гэээд, ошохо харгы замаа заалгажа абаба ха.

Оронгоһоо хурдан хүлэг—халюун шарга, Олзонһоо Гаагай мэргэнэй Боохой бүхэ мордобо. Тайгаяа табан хургандал мэдэхэ һэн хадаа, дүтэ дүтэ тагаад, халюун шаргаараа табилуулба.

Уһанай уташье һаа, харгын холошье һаа, Худайн голой тайлга тахилгатай Байтаг үндэрэй орой дээрэ зогсон, мойл хара нюдөө мухарюулан байжа харахадань, тала хээрэ таляатан, хүбшэ тайга хүхэльбэтэн, ногоотон харагдажа байба. «Яагаашье гоё һайхан дэлхэй гээшэб. Адууһа малай бэлшэхээр атар ногоон, буга һогоо агнамаар аглаг бар тайга. Баабайм иимэ атар тарган нютагаа урилан, юундэ ошобо гээшэб»—гэжэ бодолгодо эзэлэгдэн байха үедэнь, баабгай балсар балсар гэшхэлжэ ябаһаар, хойто хоёр хүл дээрээ шохойн бодоод, альгаа ташан, хадын модоной ханхинаса бархираа табиба.

— Энэ мухар тоймогшни бэедээ хориг хүүлээгүй аад, юундэ үеэрхэбэ гээшэб!—гэжэ Боохой бүхэ бадашан байба.

Баабгай бахана шэнги байра дээрээ багса байн хэрхирһэн зандаа. Тиихэдэнь:

— Харгын хүнэй замые юундэ бообош. Амиды байһан дээрээ тонилхо һаа, тонил. Үлэ тиигэбэл, шамайе үбшэжэрхихэб!—гээд, морин дээрэһээ харайн буухатайнь адли, баабгай даб гээд, шүдөө ирзайлган, хам барижа абахаар забдаба.

Боохой бүхэ түргэн дундаа шэхэн дээрэһээнь шүүрэн барижа баруун ташаа дээрээ дүнтэн абаад ашахатайгаа хамта, дороо дараад унашаба. Баруун хүлөөрөө сээжэ дээрэнь гэшхээд, али модондо нязара һэбихэмни ааб гэжэ хараашалан байһаар:

—«Үгы, лажа байнабиб! Абганартаа айлшаар зорижо ябаад, амитанай алтан амиие таһалбал бузар хадаа»,— гэжэ бодоод, хүлөөрөө этэржэрхихэдэнь, тэрэ миисгэй шэнги мухарин саашална. Худайн гол дээрэ буугаад, абгынгаа аха дүүнэрые һурагшалан, хорёо барижа байһан дардагар бэетэй, даланда долоо дутажа ябаһан үбгэнэй хажууда ошожо асууба:

— Галзууд яһанай Гамбал үбгэн хаана һуудаг бэ?

Хашаа барижа байгаа мүнөө үбгэн тэргэнэй тээлиин зэргэ шахуутай нойтон хуһан һургаагай узуурһаа барижа:

— Тээ тэрэ утаа бушхуулан байһан гэртэ һуудаг юм,—гэжэ хуһан һургаагаараа зангахадань, адха сооһоонь шүүһэн дуһалан байба. «Нойтон модоной шүүһэ бужаганаса адхахадаа бараг шамбайхан үбгэн байбалтайш»,—гэжэ бодоод, саашалба.

Гамбал абгайндаа орожо, амар мэндээ андалдан байба.

— Залуу хүбүүн мориншни хүлһэндэ, бэешни тооһондо хушагдаһан янзатайл. Холын газарһаа мордоһон байба гүш даа?—гэжэ абгань танижа ядан байба.

— Танда зорюулагдаһан бэлэг барижа хайрлагты,—гэжэ аша хүбүүниинь мүнгэн хутага, хэтэ сахюур, торгон хадагтайень бариба.

—Ёо, гайха, тагна,—гээд, абгань хүзүүндэнь аһашаба. Һамганиинь гайхалаа баран, нюдөө аршан байжа харана.

— Халюухан, наашаа дүтэлыш.
— Яагаа, юун?..
— Аша хүбүүмнай ерээл! Бушуулыш...

— Юу хэлэнэш, яагаа зон гээшэб!—гэжэ һамган мэгдэнэ.— Баруун нюдэмни байд гээд лэ таталжал байһан юм.

— Минийшье зүүн нюдэм хооһогүй зугнэһэн лэ байха. Тэнгэриһээ тэб гэжэ бууба гүш? Али газарһаа ғаб гэжэ гарабаш, аша хүбүүм!

— Һа-һа-һа... алинииньшье болоо ха даа,—гэжэ ашань холшор үтэ холин байба.

Гамбал үбгэн бодолгото болон байһаар:

— Энэ хутага хэтэ хоёрые өөрынгөө гараар һиилэн байжа дархалаа һэм. Дүү хүбүүн Гаагай мэргэнэйнгээ орон нютагһаа зугадан мордохододо, бэлэглэһэн байхаб. Тиигэһээр олон жэл үнгэрэн ошобо.

— Зугадан! Юу хэлэнэт?

— Тэрэ гашуудалта үльгэр түүхэеэ баабайшни шамдаа хөөрөөгүй юм гү?

— Үгы даа, юрэдөө дуулаагүйб. Юундэ зугадаба гээшэб?—гэжэ аша хүбүүн гайхан тагнан байба.

— Нохойтой носолдоһон хүн хормойгүй, ноёдтой тэмсэһэн хүн нюргагүй гэжэ дуулаа һэн гүш? Манай нютагай нэгэ хэдэн үгытэй зон баяшуул, ноёшуулай дарлалта тэсэжэ ядахадаа, тэдэнэртэй тэмсэл үүсхээд, һүүлэй һүүлдэ хара түрмэ—шорондо хаагдаха болоходоо, орон нютагһаа хоргодон, хайша хайшаа талиишаһан юм. Тэдэнэрэй тоодо шинии баабай зугадалсашаһан юм даа. Богонёор хэлэхэдэ, иимэл даа, аша хүбүүн!

— Тииһэн бы!—гээд Боохой бүхэ араа шүдөө шангаар зууна.

— Зай, тэрэшни тэрэ, үнгэрһэн ааб даа. Дүү хүбүүн Гаагаймни хэр архяа уужа, тамхяа татажа ябанаб?

— Бараг даа, хүл дээрэһээ буугаагүй.

— Хари, хари даа тиимэ байдаг даа. Һамган, сагаа ногоомнай яаһан бэ? Аша хүбүүн ута аянда ябажа, эсээ туляашье, үлдөөшье байха.

— Хаба шадалаараа түхеэржэл байнаб,—гэжэ хаяадаа эдеэ хоолоо бэлдэнэ.

II.

Хэдэн арбаад уула хадануудые дабан, холоһоо зорижо ерэһэн айлшандаа нахиима найр зугаа дэлгэбэ. Бата бата баатарнууд балсанта гарайнгаа шандааһые туршабад. Боохой бүхэ баатарнуудаар барилдан гэхэдээ, нюргаа шоройдонгүй, барaниие дабан гараба ха.

— Энэ юун боложо байгаа юм! Хариһаа ерэһэн баатарта байгаа абтахамнай гү?—гэлдэжэ нютагай үбгэжөөлнүүд Боохой бүхын гол үеэлэ болохо, һураг суута баатар хүбүүнэй бури бурихын гол үеэлэ болохо һураг суута баатар хүбүүнэй бури бурисарнь барилдаанда бодхообо. Тэдэ хоёр тэн адли тэнсэбэ. Хэниинь хэнээшье илабагүй.

— Зай, хоёр үеэлэнгүүд! Дорюун лэ баатарнууд байнат. Хэнтнай хэнээшье диилэмээр бэшэ. Тэнсэшэбэт. Нюдэдтнай улайжа эхилбэ. Дан үнгэржэ ерээ һаа, найрай зондо һүйд һүрөөд татажа болюхот. Хүн зондо хүсэ шадалаа харуулбат. Атаа хурһанай бэшэ, хэн хэрэг бэшэ үеэлэнгүүд байнат. Тиимэһээ ойро дээрэ барилдаагаа зогсоогты,—гэжэ Гамбал үбгэн дурадхал оруулан байба. «Зүб, зүб!»—гэжэ хүн зон дарья табиба.

Оронго нютагһаа ошоһон хүлэг урилдаанай урда заха бариба. Олзонһоо мордоһон Боохой бүхэ барилдаанай баруун заха барижа, хүн зоной дунда хүндэ ехэтэй болон, нэрэ дээрээ нэрэ соло нэмэн, нютагаа бусаха тээшээ болобо ха.

— Аша хүбүүн, харгы замдаа хараһан юумэндээ харгылангүй, үзэһэн юумэндээ үеэрхэнгүй, һайн һайхан нютагаа бусаарай даа,—гэжэ Гамбал абгань алтан юрөөл табяад гээгдэбэ. Уһанай уташье һаа, харгы замай холошье һаа, Оронго нютагайнгаа үргэн дэлюун уужам дайда дээрэ хүрэн дүнэн ерэбэ ха.

АЖАГЛАЛТА: энэ онтохон байгша ондо Сэлэнгын аймагай Сэлэн-Дүүмэ нютагай 52 наһатай үльгэршэн-слесарь Дашеев Дугар-Жабһаа бэшэжэ абтаба.

ТАДЖИГАЙ ССР. Кзыл-Тумшук-Душанбе гэһэн 115 километр утатай республика доторхи түрүүшын газопроводой барилга эхилээ. Энэ газопровод Таджикистанай ниислэлые Вахшска нугын газ элбэгтэй районтой холбохо байна. Ерэхэ жэлдэ Душанбейн предприятинууд, городой хүн зон, Колхозабадай, Курган-Тюбейн, Куйбышевска болон Ленинскэ районуудай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд байгаалиин газ хэрэглэдэг болохо. Зураг дээрэ: соргонуудые траншей соо табиха бэлэдхэл хэгдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико

Шухала хэрэгсэлээр хanганагүй

Захааминай аймагай «Байкал» колхозой 2-дохи бригадада Санагын сельпогой № 5 магазин бии юм. Энэмнай Саян уулын хормойдо оршодог нютагай түб газарһаа нилээд таһаранги юм. Гэбэшье эндэ 300 шахуу пайщигууд ажаһуудаг. Тэдэнэй шухала хэрэглэмжые Санагын сельпо хүсэдөөр хангана гэжэ хэлэхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, энэмнай һарын туршада керосин асарагдангүй байжа, харанхыгаар һуугдаха баатай бологдоно. Тиихэдэ шүдэнэй порошок, паста, нюурай мылэ, лаампын шэл, мүн фитиль, одеколон, хубсаһанай жэжэ шагтанууд болоод һам хүрэтэрөө байхагүй. Мүн эдихэ юумэнэй зүйлнүүд: сагаан саахар, печени, пряник, консервэлэгдэһэн овощ г. м. үнинэйшье үзэгдэнэгүй.

Сельпогой түрүүлэгшэ Цыренжапов иишэмнай ябажа, улад зоной эд бараагаар хэр зэргэ хангагдажа байһан тухай һонирходоггүй, шэхэ дүлии, нюдэ балай һуужа байдаг.

Саашадаа Санагын сельпо холын малшадай дунда нүүдэл наймаа ябуулжа, табадахи магазинайнгаа худалдан абагшадые шухала хэрэгсэлнүүдээрнь саг үргэлжэ хангажа байха ёһотой гэжэ нүхэр Цыренжаповта һануулнабди.

Базарова, Шойдорова.

ЭДИРШҮҮЛ ЭДЭБХИТЭЙЛ ДАА

Һаяхан Бэшүүр тосхондо һургуулиин үйлэдбэриин бригадын эдэбхитэд сугларжа, кукуруза, бобы, саахарай свёкло ургуулгада ямар шадабаритай, дүйтэй боложо байһанаа хөөрэлдэбэ.

Арбан дүрбэн гектар дээрэһээ гектарай 106 центнер саахарай свёкло хуряаһан Афанасьевай нэрэмжэтэ дунда һургуулиин эдир таряашадай түрүүшын амжалта яһала һайшаамаар. Эндэ нэгэ түрэлэй аад, янза бүриин ургамалнууд зэргэ таригдаад, «манон», «аскод» гэжэ сортын бобы, «буковинская-3», «северянка», «воронежская-76» нэрэтэй кукуруза үлүү ехэ ургаса үгөө гэжэ ажаглагдаа. Һүүлшын хоёр сортын кукурузын гибридһээ гектарай 25 центнер эдеэшэнтэһэн буурсаг ургаа. Тус һургуулиин 10-дахи классай һурагша Света Песковагай ударидаһан звено ургамалнуудай тарилгын болзор, минеральна үтэгжүүлгын хэмжээ, хэгдэхэ хугасаа тодоруулхые оролдожо, бобые апрелиин 20-һоо хожомдонгүй тарижа, саахарай свёклодо нэмэлтэ тэжээл болгон нэгэ гектартань 90 килограмм аммиачна селитрэ, 60 килограмм суперфосфат үтэгжүүлгэ хэбэл һайн гэжэ тоолоно. Агротехникын заабариие нютагайнгаа газарай хүрьһэнэй, уларилай илгаатай зохилдуулан, нарин нягтаар сахихые оролдоһон энэ звеногойхид 3 гектар дээрэ га бүриһөө 190 центнер свёкло хуряагаа.

Бэшүүрэйнгээ аймагай колхоз, совхозуудта шадаха зэргээрээ али заб соогоо туһа хүргэһэн, тиигэжэ эрдэм һуралсалаа ажалтай нягта холбоотойгоор ябуулхые муу бэшээр эхилһэн һурагшад ерэхэ жэлдэ улам эдэбхитэйгээр хүдэлхэбди гээ. Тодорхойлбол, ерэхэ жэлдэ 100 гектар кукуруза һуулгажа, 400 центнерһээ бага бэшэ набша ногоо, эдеэшэнтэһэн буурсаг хуряахабди, 70—70 гектар саахарай свёкло, бобы тарижа, үндэр ургаса суглуулхабди гэжэ уялга абаа.

Г. Аширов,
хүдөө бэшэгшэ.

Дондок Улзытуев

Шэнэ ... шүлэгү...

Дондок Улзытуев шэнэ ном бэшэбэ. Энэ зохёолынь ... маягаараа анханайхиһаа орходоо нэгэ бага ондоо юм. ... шэнэ шүлэгүүдээ прозоор бэшээд туршаһан байна. ... жэлэй эхээр иимэ 43 хэһэг шүлэгүүдынь амяраа ном... ложо гарахаар хараалагдана. Мүнөө нэгэ хэды прозоор б... һэн зурагланнуудыень уншагшадайнгаа анхаралда ... удаа дараалан толилжо эхилхэмнай.

I.

Хүхын дуунай үглөө. Тойроод үсхэн ногоон шэлбүүһэтэ ой, ойн сэнгэлиг горхон, үнгэ бүриин шубуудай пишаганаан, үхэр нюдэн, улаагана, яһан хото, тэхын шээг, үлирэй ногоон жэмэс, үшөө тиигээд шэнэһэнэй дабирхайн хан гэмэ хоншуухан хангал.

Би гансаараа бэшэб. Хажуудамни минии галша, минии һүлдэ, дуунаймни эхин булаг—шимни өөрөө торголиг хүрин гэзэгээ задалан һуунаш.

Хун шубуун! Шамтаяа, хун шубуутаяа, үглөөнэй нара аярхан, үнгэ ногоон ойн соорхойдо һуунабди. Эреэ мараан эрбээхэйнүүд эрьен тойрон ниидэнэ... Шиниимни толгой дээгүүр һабхан, һабхан эрьенэд... һайхашаана ёһотой даа.

Хоюулан холын холо хойто далай тээшэ ниидэжэ ябаһан хун шубуун гээшэбди.

Бэе бэеэ хаанашье орхихогүйбди, бэе бэеэ хэзээдэшье мартахагүйбди. Намаяа гээгээ һаа, шиниимни зүрхэн хахарха хаяа даа, харин шамаяа гээгээ һаам, минииш далиин хухархань лабтай даа.

Хуудам ехэ ажабайдалай далай—хүхэ мүнхэ огторгойн дунда хүнүүд булта хун шубууд мэтэ байхаяа яагааб! Хун шубууд—хун шубууд. Бэе бэеэ хэзээдэшье алдахагүйбди, мартахагүйбди, орхихогүйбди. Зай, ниидэе даа, хун шубууд!

II.

Үглөөнэй наранаар эхэ нютагаа эрьен харахадам, үнгэ бүриин дэльбэтэй үзэсхэлэн һайхан сэсэгүүд амаршална намайе.

Амар сайн, аглаг дайдамни, сэсэгүүд! Балжан гарма, тэмээн табгай, бамбагаа, алаг нюдэн, сагаан дали, улаалзай—эхэ нютагаймни шэмэг, үрэжэлтэ газарай үрэ зүрхэнһөө түрэһэн ирагуу һайхан дуунууд мэтэлтэ.

Эреэлжэлэн ногоорһон сэсэгтэ нугаяа харахадаа—нюдэмни баясана, хангал һайхан үнэрыень үндэн ябахадаа—сэдьхэлни уярна...

Үнгэрһэн сагта элдин талада үеэ тэнииһэн үбгэ эсэгэнэрэймни үрэ зүрхэнһөө ургаа ха гү, али үнгэрһэн сагта үе наһан соогоо үгытэй ядуу, хараалта замбида хашагдан баһуулһан һаруул һайхан сэдьхэлтэй дууша хүнэй алаг нюдэн... лөө ха гү—эдэ сэсэгүүд?

...Хэрбээ тиимэ юм һаа, ... лэ сэдьхэлтэй үбгэ эсэгэнэр... гаа хабди даа.

III

Өөдөө харахадам сэнхир ... огторгойн майхан доро хүбө... саб сагаан үүлэд урда зү... яаралгүйхэн субажа байна. ... үүлэд... Үшөө балшар ... адуулжа ябаһан хонидоо ... хёод, уйлажа уйлажа, тал... да, хилгана үбһэнэй дунда, ... гы тэнгэри өөдэ уһатанги ... шэртэн, нэрэтэ нэрэгүй ... хэбтэхэдээ, тэрэ бамбагарху... сагаан үүлэн дээрэ гарашаж... гэжэ дотороо шэбшэн, ... һэм.

Сагаан үүлэд... «Энэ үүл... мэгтэнь хэбтээд доошоо хар... ямаршье гоё һэм даа, айл ... да уула, гол горходоо орой ... һээнь хараад, аяар тэрэ саг... дээрэһээ юу хараһанаа ... үгэхэл һэм. Тиихэдэмни ... булта шагнаха һэн... Ээ, ... тэрэ даа... Эрмэгтэнь хэбтэ... шоо хараа һаа даа, алдаһан ... олохол һэм даа,—гэжэ ... сэдьхэн, һугшархаяа болёо... тай гараараа нюдөө нюха... хэр жалга үгсэн, хонидоо ... ошогшо бэлэйб...

IV.

Альган сооохоно багташа... эреэхэн зүрхэн. Нэгэ наһан... шада улаан шуһа булэжэ... нэгэ эсэхэдээ хэнһээшье ... гөөр зогсошодог гайхамшаг ... хэтэй, орёо нарин онь... эреэхэн зүрхэн!

Энээхэн нэгэ наһандаа ... тэмсэл соогуур, хэды һайхан ... аялга долгин соогуур луг... хилон ерээбши даа. Хүнэй зү... зааханшье һаа, юртэмсэ. Ю... һудал соогуур гал, шуһан... һэндэл, юртэмсын нюргын ... дүрбэн сагай һэлгэһэндэл, ... сын зулай дээрэхи мульһа... гын гэдэһэндэл, хүнэйшье ... зүрхэн соо хүсэл зориг ... инаг дуран мүндэлжэ, гашуу... хоёр ганса бэшэ һэлгэжэл ... юм...

Альган сооохоно багтахагү... ехэ зүрхэн!

СПОРТ

Түгэсхэлэй наадан...

«Б» классай командануудай хоорондо (табадахи зоно) футболоор РСФСР-эй түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөнэй түгэсхэлэй наадалганууд болобо. Хабаровскын сэрэгэйхид Новокузнецкын «Металлургтай» уулзахадаа, тэдэниие 4:1 тоотойгоор шүүбэ. Владивостогой «Луч» команда Кемеровэй «Химигтэй» наадахадаа, 2:2 тоотойгоор тэнсэшоо. Эрхүүгэй «Ангара» команда Омскын «Иртыш» бүлгэмэйхидые угтаба. Наадаһиинь эрхүүгэйхидэй илалтаар — 1:0 тоотойгоор дүүрээ. Зонын түрүү һуури эзэлжэ ябаһан Новосибирскын сэрэгэй команда нааданай хоёрдохи эрьесэдэ нэгэшье шүүгдэнгүй ябатараа, түгэсхэлэйнгөө уулзалга дээрэ хүрэжэ ерээд, Красноярскын түмэр замайхидта 0:1 тоотойгоор алдажархёо. Манайхинай хүршэ Шэтын «Забайкалец» Благовещенскын «Амуртай» наадахадаа, 2:2 тоотойгоор тэнсэһэн байна.

Буряадаймнай «Байгал» команда энэ турта наадаагүй. Сибирь болон Алас Дурнын 15 городуудай спортсменүүдые хабаадуулһан футбол наадалгын мүрысөөн дүүрэбэ.

Абажа болохо 56 очкоһоо 40 очко абаһан Новосибирскын сэрэгшэд табадахи зонодоо 1962 оной чемпион болонхой. Тиихэдэ хэдэн жэлэй хугасаада түрүү һуури эзэлжэ ябаһан Хабаровскын сэрэгшэд энэ сезондо новосибирскынхидтэй адли 40 очкотой болоһон аад, сохижо оруулһан, мүн алдагдаһан бүмбэгынгөө тоогоор хоёрдохи һуурида гарашоо.

Удаадахи һууринуудынь турнирай таблица дээрэ иимэ үрэ дүнтэйгөөр гараа: Владивостогой «Луч»... ко, Кемеровэй «Химик»—3... наулай «Темп», Красноярск... мэр замшад туд бүридөө 31 ... Омскын «Иртыш»—30, ... «Ангара»—29, Шэтын «... лец»—27, Прокопьевскын «... —26 очкотой болоо. Тии... сомольск-на-Амурай «А... арба нэгэдэхи һуурида ... Улаан-Үдын «Байгал» 23 ... боложо, 12-дохи һуури... Томскын «Томич» 13-дах... вещенскын «Амур» 14-дэ... абанхай. Турнирай таблица... шын мүртэ Новокузнецкын ... листнар гараба.

Мүрысөөндэ наадаһан ... бан командануудай арба... ниинь удаадахи наадалга ... амарха. Тиихэдээ хэр зэрг... даһан өөһэдынгөө хүсые ... үзэхэ болоно. Тииһээ тиит... мүрысөөнэй илагша новос... хидтэ һанаа амар һууха б... лохогүй.

И. Пол...

Гидрометбюрогой м... ёһоор республика соо... тэйшэг байха, урда ... бага зэргэ саһан орохо. ... ноһоо һулахаар ... Улаан-Үдэ хотодо үглөө... үдэрынь 0—2 градус ... хаар хүлеэгдэнэ.

Редакторай орлогш... М. Н. НИ...

Коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байха

(Түгэсхэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта)

гоор дайлалдаһан Жамбал Тулаевта мүн лэ энэ дээдэ нэрэ зэргэ олгогдонхой.

Москва, Ленинград, Киев, Волгоград, Севастополь, Одессэ городуудые баатарлигаар хамгаалһан ушар алтан үзэгүүдээр бэшэгдэжэ, түүхэдэ оронхой. Улаан Армиин һүр жабхаланта добтолго, ехэ мүрэнүүдые, хада уулануудые гаталан гараһан ябадал түүхэ домогто хэтэ мүнхэдөө үлэхэ байха. Эдэ бүгэдые манай аша гушанар хэзээдэшье мартахагүй.

Дайнай үедэ ара талын ажал хэжэ ябаһан совет хүнүүдэй шэн зоригто хэрэг эсэсэй илалта асаралсаһан юумэл. Хүдэлмэришэн ангиин, колхознигуудай оролдосото ажалаар дайсаниие дараха буу зэбсэг бүтээн гаргагдадаг, эдеэ хоолой зүйл элбэг ехээр абтажа, фронтдо эльгээгдэдэг байгаал. Ородой агууехэ патриот Кузьма Минин мэтэ совет хүнүүд өөһэдынгөө нөөсые Эсэгэ оронойнгоо аша туһада зорюулжа байһан лэ, дайшалхы самолёт болон танкнуудые, артиллери зэбсэгүүдые бүтээхын тулада гансахан манай республикын ажалшад 83 миллион түхэриг мүнгэ Эсэгэ орондоо бэлэглэһэн байгаа. Тэрэнэй 150 мянгыень Сэлэнгын колхознигууд Б. Очиров, Д. Чимитов болон бусад оруулаа юм.

Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ совет хүнэй шэнжэ шанар үшөө хүсэтэй, бүри һайхан болоһоноо харуулба. Дайнай үедэ һандарһан хото, тосхонууд, колхоз, совхозуудые һэргээн бодхоохо хүсэлэнтэйгөөр совет хүнүүдэй һайн дураараа ошоһон ушар хадаа коммунизмын хэрэгтэ хизааргүй дуратай, бэеэ үгэнги байһыень гэршэлэн харуулна бшуу. Хүдэлмэришэн ангиин, колхознигууд, инженернүүд болон техникүүдэй баатар габьягай ашаар дайнай шарха бэлэхэнээр эдэгээгдэжэ, промышленность ба хүдөө ажахы дахинаа түргэнөөр хүгжөөгдэжэ эхилһэн байгаа. Манай ороной газар таряаланда үндэһэн хубилалта үүсхэһэн хэмжээ ябуулга—шэнэ газар ашаглалга хадаа совет хүнүүдэй ажалай баатаршалга гэжэ харагдаха байна.

Эдэ бүгэдын ашаар Советскэ Союз жэл бүри продукци абаха хэмжээгээрээ эгээн хүгжэнги капиталис оронииe—Америкын Холбоото Штадуудые ахиба. Мүнөө үедэ США-гайхиһаа ехэ хэмжээнэй түмэр, шулуу нүүрһэн, холимол түмэр бетон, харгы замай электровозууд, тепловозууд, хюрөөдэгдэһэн модон, ноһоон бүд, малай тоһон, саахар, загаһан болон эдеэ хоолой бусад зүйл СССР дотор абтадаг болоо.

Үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулха шатадаа Советскэ Союз оронхой. Коммунизмын тугта иигэжэ бэшэгдэнхэй: «Хүн бүхэндэ шадаха юумыень хүүлхэ, хүн бүхэндэ хэрэгтэй юумыень үгэхэ».

Коммунизмын үзэл сурталаар зоригжоһон совет хүнүүд айхабтар ехэ оролдолго, зохёохы үүсхэл эдэбхи гаргана. Коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө дэлгэрһэн хүдэлөөн хадаа үндэр дээдэ мэдэрэлтэй байһанай, общегтвын аша туһада оролдодог байһанай гэршэ болоно. Гурбан жэлһээ бага болзор соо энэ хүдэлөөндэ хабаадагшадай тоо 20 миллионһоо үлүү болоо. «Бултадаа—нэгэнэйнгээ түлөө, нэгэниинь—бултанайнгаа түлөө», «Үсэгэлдэрэйхиһөө мүнөөдэр үшөө һайнаар хүдэлхэ, үглөөдэр—мүнөөдэрэйхиһөө үлүүл һайнаар хүдэлхэ» гэһэн гуримай ёһоор ажалладаг болоо. Коммунис ажалай коллективэй, ударнигай нэрэ зэргэтэй болоһон коллективүүд, хүнүүд олон.

Манай Буряад орондо коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө 84 мянган хүн, 150 предприяти, 4400 цех, участок, халаанууд тэмсэжэ байнхай. Нарин сэмбын фабрика, Улаан-Үдын станциин кондукторска резерв, Арекитканска ашагта малтамалай парти энэ үндэр дээдэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Ороной суута сэмбэшэн Валентина Гагановагай гайхамшагта үүсхэл орон доторнай дэлгэрээ. Энэнь коммунизмын хэрэгтэ шүтэжэ байһанай, гэгээн гэрэлтэ ерээдүйе дүтэлүүлхэ зорилготой һайн һайхан сэдьхэлһээ гараһан үүсхэл эдэбхи гээшэ. Мүнөө энэ үүсхэл һайшаан дагагшадай тоо 50 мянга таран болоо.

Хэдэн зуу мянган ажалшад шэн габьяата ажалай жэшээ харуулан, социалис мүрысөөнэй тугые дээрэ үргэнхэй, урагшаа дабшана. Манай республикын гайхамшаг үүсхэлшэд —Социалис Ажалай Геройнууд, КПСС-эй XXII съездын делегадууд, коммунис ажалай бригадануудай бригадирнууд: ПВЗ-гэй электро-слесарь Анисим Ошировай, мяха-консервын комбинадай ахалагша мастер Клавдия Филипповагай, СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд—Хүдэриин кукурузашан Радна Гонсоруновай, Хэжэнгын хонишон Сэнгэ Буянтуевай, нарин сэмбын фабрикын Маланья Афанасьевагай нэрэ солые хэн мэдэхэгүй хаб.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ мүнхэрэн орохо коммунизмын зохёон байгуулхы хүсэнэй илан мандахын һүлдые харуулагша совет баатарнуудай—Ю. А. Гагаринай, Г. С. Титовой, А. Г. Николаевай, П. Р. Поповичой ниидэлгэ коммунизмын тугые космосой замда хэтэ мүнхэдэнь оруулаа. Эдэнэй баатар габьяагаар хилын саанахидшье омогорхон, ямар ехэ хүсэтэй, ямар ехэ зоригтой хүнүүд гээшэб гэжэ гайхадаг юм. Энэ асуудалда космонавтнууд өөһэдөө иигэжэ харюусадаг: бидэнэр коммунистнуудбди, совет хүнүүдбди! Ленинэй агууехэ парти, коммунизм тээшэ дабшажа ябаһан түрэл оромнай барагдашагүй баатар хүсэ эдээндэ үгэнэ бшуу. Замбуулин тээшэ ниидэхынгээ урда тээ Павел Попович иигэжэ мэдүүлээ һэн:

— Коммунизмын ерээдүй тээшэ бүхы хүн түрэлтэндэ зам харгы гаргагша агууехэ совет арадайнгаа түлөө омогорхон, захагүй замбуулин тээшэ ниидэхээ байнаб... Энэ ниидэлгэдэ бэлэнби. Юуб гэхэдэ, коммунист хүн ха юмбиб даа.

Экономико, эрдэм, соёл гэгээрэлээ айхабтар ехээр хүгжөөн дэлгэрүүлһэн манай орон захагүй замбуулин тээшэ эгээн түрүүшын зам гаргаа гээд совет арад омогорхохол ёһоороо омогорхоно.

Ороной үйлэдбэрилгын хүсэнэй саашадаа хүгжэхэ тума, социалис соёлой улам бадарха бүри хото ба хүдөөгэй илгаа, ухаан бодол бар хүсэн хоёрой илгаа байн байн үгы болонтожо байна.

Иигэжэ совет хүнэй шэнжэ шанар ондоо болон хубилна. Гэтэр хуушан сагай үлэгдэл—хулигантаха, архидаха, залхуурха, үндэһэ яһанай илгаа гаргаха, эхэнэртэ буруугаар хандаха ябадалнууд зарим газарта бии байһаар. Эгээл тиимэһээ буржуазна гурим ёһоной үлэгдэл—үмсэдөө баяжаха, зөөри суглуулха гэхэ мэтын үлэгдэлнүүдтэй эрид шууд тэмсэхэ шухала.

Марксизм-ленинизмын сургал гүн гүнзэгыгөөр шудалха гээшэ угаа шухала удха шанартай. Энээнэй ашаар лэ манай орон дотор, мүн хилын саана боложо байһан юумэн зүбөөр ойлгогдохо, партиин политикые һайнаар ойлгожо, шууд бэелүүлхэ болодоно. КПСС-эй XXII съездын зааһанай ёһоор, ажал хүдэлмэри хадаа шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ гол шухала арга нүхэсэл болоно. Ажаһуудалда хэрэгтэй бүхы юумэн имагтал ажалаар бии болгогдоо. Эгээл тиимэһээ хүдэлмэри хэжэ шадаха хүн бүхэн общегтвын баялигые арьбадхахын тулада ажаллаха ёһотой.

«Коммунизм байгуулгые бэлэхэнээр бодолтогүй: эрьедэ ерэжэ, ямар бэ даа суднада һуугаад, нүгөө эрьедэ тамаржа гараад лэ, коммунизмда морилшохо бэшэ ха юмши. Үгы даа, иимээр тамарагдахагүй. Энэ замые газараар гаталжа, оролдосото ажалай, үсэд шанга тэмсэлэй ашаар туйлагдаха юм» гэжэ Н. С. Хрущев хэлэдэг.

Совет хүнүүдэй патриотизм пролетарска интернационализмһаа таһаршагүй. Манай баатар габьяата арми Европын арадуудые фашизмын дарлалтаһаа сүлөөлхэдэнь туһалһан, агууехэ хитад арадта аха дүүгэй туһаламжа үзүүлһэн байна. Иигэжэ Эхэ орондоо дурлаха мэдэрэл арадай демократиин оронуудай ажалшадтай һаналаа нэгэдэлгэтэй нягта холбоотой. СССР-тэ коммунизм байгуулга хадаа дэлхэйн социалис оронуудай аша туһада харюусаха, совет арадай интернациональна зорилго мүн гэжэ парти тоолодог. Социализмын оронуудай хоорондо бата харилсаа холбоон, хани барисаан тогтонхой, улам бэхижэжэ байдаг.

Коммунизмын хэрэгтэ үнэн байдаг, социалис Эхэ орондоо, социализмын оронуудта дурладаг энэ агууехэ хүсэн коммунизм байгуулха программа дүүргэлгэдэнь совет хүнүүдтэ туһална. Коммунизм хадаа Амгалан байдал, Ажал, Сүлөө, Адли тэгшэ эрхэ, Аха дүүгэй холбоо, Зол жаргал газар дэлхэй дээрэ мандуулна.

К. БАЛДАЕВ.

Манай адрес, телефону...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 2... **ФОНЫ РЕДАКЦИИ:** редактора—46-32, зам. редактор... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и пр... —24-74, сельского хозяйства и советского строитель... промышленности, транспорта, информации—35-14, ... литературы и искусства—34-05, писем и рабселькор... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтер... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00595. Зак. №...